

**TÜRKİYE'DE YABANCI SERMAYELİ
BANKA KURMA VE YABANCI
BANKALARCA ŞUBE VEYA TEMSİLCİLİK
AÇMA REHBERİ**

Levent BAŞAK
Gelirler Kontrolörü

TÜRMOB YAYINLARI- 343

Sirküler Rapor Serisi

Seri No: 2008 - 9

TÜRMOB Adına Sahibi
Mehmet TİMUR

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ali E. DOĞANOĞLU

Dizgi - Düzenleme

TÜRMOB
Basın - Yayın Servisi

Yayın Türü

Yaygın Süreli

Baskı

Yorum Basın Yayın San. Ltd.Şti.

İvedik Organize San.Bölgesi Matbaacılar Sit.35.Cd. No:36-38
Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0.312) 395 21 12

Baskı Tarihi

5 Eylül 2008

TÜRMOB Basın Yayın Dağıtım İşletmesi tarafından yayınlanmaktadır.
TÜRMOB - Gençlik Cad. No:107 Anıttepe/ANKARA

Sirküler Rapor kitaplarında yer alan yazılarda ileri sürülen görüşler yalnızca yazarlarına aittir. Yayıncı kuruluş TÜRMOB'u bağlamaz.

ÖNSÖZ

Bilgi ve iletişimin ön plana çıktığı bir çağı yaşıyoruz. Muhasebecilik, Mali Müşavirlik mesleği doğası gereği bilgiye ve bilgininde sürekli güncel olmasına dayanmaktadır. Bu yapısı itibarıyla mesleğimiz çağımızın en önemli mesleklerinden birisi haline gelmiştir. TÜRMOB ve Odalarımız, meslektaşlarımızın ihtiyaç duyduğu bilgi ve eğitimi karşılaması temel öncelikleri arasındadır.

Meslektaşlarımızın ve aday meslek mensuplarımızın ihtiyaç duyacakları bilgiye, en kolay şekilde ulaşmalarını sağlamak, TÜRMOB'un temel hedeflerinden birisidir. Geniş bir yayın yelpazesi ile bu eğitim ve bilgilenmeye yönelik ihtiyacı karşılamaya çalışıyoruz. **Sirküler Rapor** yayınımla mevzuatta meydana gelen değişiklikleri ve uygulamaya yönelik bilgilendirmeyi sağlama gayreti içindeyiz.

Sirküler kitaplarımız, bir plan doğrultusunda hazırlanarak, her ay bir kitap olarak sizlere ulaştırılmaktadır. Kitaplarımız bir okuma komisyonu tarafından incelendikten sonra basılarak sizlerin istifadesine sunulmaktadır.

Siz değerli meslektaşlarımızın ve stajyerlerimizin beğeni ve takdirini toplayacağına inandığımız 2008-9 Seri Numaralı bu kitabı; Gelirler Kontrolörü Levent Başak tarafından hazırlanan "**Türkiye'de Yabancı Sermayeli Banka Kurma ve Yabancı Bankalarca Şube Veya Temsilcilik Açma Rehberi**" isimli eser oluşturuyor. Bu çalışma bir kaynak kılavuz niteliğinde olup konuyu örnekleri ile açıklamaktadır.

Kitabın, meslek camiamıza ve uygulamacılara faydalı olmasını diliyorum.

Nail SANLI
Genel Sekreter

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE BANKA KURMA ESASLARI

1. TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN YABANCI BANKALARIN ÖRGÜTLENME MODELLERİ	6
2. YABANCI GERÇEK VE/VEYA TÜZEL KİŞİLERCE TÜRKİYE'DE BANKA KURMA ESASLARI	8
2.1. 4389 Sayılı B.K.'na Göre Türkiye'de Banka Kurulması Esasları	8
2.2. 5411 Sayılı B.K.'na Göre Türkiye'de Banka Kurulması Esasları	23

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YERLİ BANKALARIN HİSSELERİNİN (DEVİRİNE) SATIŞINA İLİŞKİN ESASLAR

1. GENEL ESASLAR	38
2. TÜRK BANKALARININ HİSSELERİNİN SATIŞINDA İZİN VE ONAY SİSTEMİ	39
2.1. 4389 Sayılı Kanun Kapsamında Hisse Devrinde İzin ve Onay Sistemi	40
2.2. 5411 Sayılı Kanun Kapsamında Hisse Devrinde İzin ve Onay Sistemi	43
3. HİSSE DEVİRLERİ İÇİN VERİLECEK BAŞVURU DİLEKÇELERİNE EKLENECEK BELGELER	45

- 3.1. “Bankaların Kuruluşu ve Hisse Devirleri İçin Yapılacak İzin Başvurularının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” Hükümlerine Göre Hisse Devri için Gerekli Belgeler 46
- 3.2. “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik” Hükümlerine Göre Hisse Devri için Gerekli Belgeler 47
- 3.3. “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik” Hükümlerine Göre Hisse Devri için Gerekli Belgeler . 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNACAK YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR 51
2. YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇMA ESASLARI . . 56
- 2.1 4389 Sayılı B.K.’na Göre Türkiye’de Şube Açma Esasları 56
- 2.1.1. Türkiye’nin Herhangi Bir Yerinde Şube Açma Esasları 57
- 2.1.2. Serbest Bölgelerde Şube Açma Esasları 59
- 2.2. 5411 Sayılı B.K.’na Göre Türkiye’de Şube Açma Esasları 59
- 2.2.1. Türkiye’nin Herhangi Bir Yerinde Şube Açma Esasları 63
- 2.2.2. Serbest Bölgelerde Şube Açma Esasları 70
3. KURULUN ŞUBE AÇILIŞINDA İSTEDİĞİ BELGELER 71
- 3.1 4389 Sayılı Kanun Uygulamasında İstenecek Belgeler 71
- 3.2. 5411 Sayılı Kanun Uygulamasında İstenecek Belgeler 72
4. İLK ŞUBE DIŞINDAKİ ŞUBELERDE AÇILIŞ PROSEDÜRÜ 73

4.1. 4389 Sayılı B.K.'na Göre Şube Açma Prosedürü	73
4.2. 5411 Sayılı B.K.'na Göre Şube Açma Prosedürü	73
5. İLK ŞUBE DIŞINDAKİ ŞUBELERİN AÇILIŞ ESASLARI	74
5.1. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Şube Açılış Esasları	74
5.2. Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik Hükümlerine Göre Şube Açılış Esasları	76
6. ŞUBE AÇMA İLE İLGİLİ OLARAK ÖNCEDEN İZİN ALINMASINA GEREK BULUNMAYAN HALLER	77

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE TEMSİLCİLİK
AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR	79
2. YURT DIŞINDA KURULU BANKALARIN TÜRKİYE'DE TEMSİLCİLİK AÇMA ESASLARI	80

BEŞİNCİ BÖLÜM
YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE İRTİBAT
BÜROSU AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR	87
2. YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE İRTİBAT BÜROSU AÇILMASI ESASLARI	87
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	94

GİRİŞ

Türkiye’de son yıllarda yakalanan siyasî istikrar ve buna bağlı olarak makro göstergelerde meydana gelen fark edilir iyileşme yabancı yatırımcıların Türkiye’ye olan ilgisini artırmıştır. Yabancı sermaye yatırımları bilindiği üzere doğrudan yatırımlar ve dolaylı yatırımlar olmak üzere literatürde iki kategoriye ayrılmaktadır.

Doğrudan yatırımlar özellikle kalkınmakta olan ülkelerde önemli bir yere sahiptir. Özel sermaye yatırımları gelişmekte olan ülkelerde bir yandan cari açık probleminin çözümünde diğer yandan bu ülkelerde önemli bir problem haline gelen işsizlik sorununun çözümünde önemli görevler üstlenmektedir. Bunun bilincine varan siyasî otoriteler doğrudan yatırımları özendirmek amacıyla para ve maliye politikası uygulamaktadırlar.

Türkiye’nin Avrupa Birliğine tam üyelik süresinde yabancı sermaye yatırımları daha da önemli bir konu haline gelmiştir. Türkiye’deki makro göstergelerin siyasî istikrara bağlı olarak düzelmesi ve yakalanan ekonomik istikrar ile birlikte yabancı yatırımcılar özellikle bankacılık sektörüne ilgi göstermiştir.

Sunuş bölümünde de belirttiğim gibi bankacılık sektöründeki yabancı sermaye yatırımları daha çok Türkiye’de kurulmuş olan bankaların satın alınması suretiyle gerçekleşmiştir. Bu dönemde yabancı bankalarca Türkiye’de banka kurulması veya şube açılması suretiyle yatırım planlaması yapılmaması bir yandan yabancı yatırımcıların Türkiye’ye bakış açısına diğer yandan işletme politikasına dayanılabilir.

Günümüzde şirket evlilikleri ön plana çıkmıştır. Giderek globalleşen dünyamızda şirketler bir ülkeye yatırım yaparken maliyet planlamasına daha da önem vermeye başlamışlardır. Çünkü küreselleş-

me hareketleri her alanda rekabeti beraberinde getirmiş bu ise şirketlerin kâr marjlarını düşürmüştür. Bunun ilk yansıması firmaların yatırım planları üzerinde olmuş ve firmalar komple yeniden yatırım yapmak yerine daha önce gelişmekte olan ülkelerde yapılmış olan yatırımlardan yararlanma yolunu seçmişlerdir. Bu bir trenttir ve bu yöneliş Türkiye’de de aynı şekilde gerçekleşmiştir.

Ancak; bankacılık sektöründeki şirket satın almaları ve bu sektöre giren firmaların başarısı ileriki dönemde birçok yabancı yatırımcının gözünün Türkiye’ye yönelmesi anlamına gelecektir. Bu ise Türkiye’deki doğrudan yatırımların uzun vadede daha da artmasını ve yatırım planlarının buna göre yönlendirilmesini sağlayacaktır.

Bankacılık sektörü güven esasına dayanan bir sistem ile işlemektedir. Bunun tesis edilmesi ise ekonomik ve siyasî istikrara bağlıdır. Sermaye yapıları güçlü çok uluslu bankaların Türkiye’de yatırım yapması üretim ekonomisinde kredilendirme sorununa önemli ölçüde çözüm olacaktır. Türkiye’de ileriki dönemlerde siyasî istikrara bağlı olarak gerçekleşecek ekonomik istikrar ve buna bağlı olarak Türk ekonomisinin krizlerden daha az etkilenir hale gelmesi Türkiye’ye olan yabancı ilgisini daha da artıracaktır. Türkiye’deki yabancı doğrudan yatırımların artması bu yatırımların finanse edilmesini gündeme getirecektir ki bu da bankacılık sektöründeki yeni yatırımlarla mümkün olabilecektir. Bu açıdan bankacılık sektörü geleceği parlak bir sektör olarak yabancı yatırımcıların her zaman gözdesi olacaktır.

Bu alanda, Türkiye’deki ekonomi plancılarına düşün en önemli görev bankacılık sektöründeki yatırımların yeni şirket kurulması veya şube açılmasına yönelik olmasını sağlamalarıdır. Bunun gerçekleştirilmesi Türkiye’de yeni bir üretim planlaması ile mümkün olabilecektir. Özellikle tarım sektöründe atılacak önemli adımlar bankalara

olan ihtiyacı daha da artıracaktır. Tarım sektörünün finanse edilmesine yönelik olarak yabancı sermaye tarafından yapılacak yatırımlar hem bankacılık sektöründe yeni bir ivme sağlayacak hem de tarım sektörünün yeniden dönüşüm sürecine girmesine sebep olacaktır. Bu yatırımlar çarpan hızlandıran etkisiyle önümüzdeki dönemlerde doğrudan yatırımların daha da artmasını sağlayacaktır.

Türkiye’de doğrudan yatırımları özendirmek ve daha önce teşvik unsuru olarak görülen doğrudan yatırımlarda uluslararası yatırım ilkeleri doğrultusunda mevzuatımız yeniden dizayn edilmiş ve 4875 sayılı **“Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu”** hazırlanarak 05.06.2003 tarihinde kabul edilmiştir. Daha sonra bu Kanunun uygulanmasına yönelik olarak **“Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği”** 20 Ağustos 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Gerek yukarıda belirtmiş olduğum kanun ve gerekse bu kanuna istinaden çıkarılmış olan yönetmelik doğrudan yabancı yatırımlarda genel çerçeveyi çizmektedir. Bu açıdan bankacılık sektörüne yönelik yabancı sermaye yatırımlarında bu konuda çıkarılmış olan Özel Kanunlar, Yönetmelikler, Tebliğler ve Bakanlar Kurulu Kararları uygulanacaktır.

Türkiye’de ekonomik krizlerin temel başlangıç noktası haline gelen bankacılık sektörünü yeniden yapılandırmak amacıyla hazırlanmış olan 5411 sayılı **“Bankacılık Kanunu”** 01.11.2005 tarih ve 25983 Mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunun amacı, Kanunun 1’inci maddesinde de belirtildiği üzere finansal piyasalarda güven ve istikrarın sağlanmasına, kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasına, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Sonuç itibariyle; yabancı gerçek ve/veya tüzel kişi yatırımcıların Türkiye’de banka kurması, kurulmuş olan bir bankanın tamamını satın alması, kurulmuş olan bankalara ortak olması, şube açması veya irtibat bürosu veya temsilcilik açması günümüzde yaygın olarak uygulamasını bulan küreselleşme hareketlerinin bir uzantısıdır. Dışa açık bir ekonomide hiçbir otoritenin buna engel olması düşünülemez. Diğer yandan böyle bir oluşumun önüne geçmekte rasyonel bir davranış biçimi olamaz.

Türkiye genç bir nüfusa sahip ve işsizlik sorunu ile mücadele eden gelişmekte olan bir ülkedir. Gelişmekte olan ülkelerin azgelişmişliğin kısır döngüsünden kurtulması için her yıl artan miktarda yatırıma diğer bir ifadeyle üretime ihtiyaç vardır. Bu durum yeni fabrikaların ve üretim tesislerinin açılması demektir. Bu tesislerin finanse edilmesi için ise bankalara ihtiyaç vardır. Konuya bu açıdan bakıldığında bir ekonominin sürekli büyümesi için piyasalara güveni tam bir bankacılık sektörüne ihtiyacı vardır. Banka sisteminde ise yabancı bankaların olmasında daha doğal bir şey ise olamaz.

Sorun bankacılık sektöründeki yabancı sermaye oranıdır. Bu ise siyasî bir tercihtir. Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermaye oranının ekonomik gerçekleri ön planda tutarak planlanması Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun asli görevleri arasındadır. Bu kapsamda bu kurumun sektördeki kontrolsüz yapılanmaları önlemesi ve yerli ve yabancı sermaye arasında milli bir politika oluşturması zorunludur. Bu politika uzun vadede bankacılık sektörüne girecek yabancı sermaye oranını gerek kontrol gerekse yönlendirme açısından uyumlu hale getirmelidir.

Bu çalışmamız; yabancı gerçek kişi ve kurumlarca Türkiye’de banka kurulmak istenmesi, kurulu olan bankaların satın alınmak suretiyle bu bankalara iştirak edilmesi, Türkiye’de şube açılması veya Tür-

kiye’de irtibat bürosu veya temsilcilik açılmak istenmesi halinde yabancı yatırımcılara bu konuda bir ön bilgi vermek amacıyla hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE BANKA KURMA ESASLARI

1. TÜRKİYE'DE FAALİYETTE BULUNAN YABANCI BANKALARIN ÖRGÜTLENME MODELLERİ

Bankalar, bir ülkede, sermaye piyasasında faaliyet gösteren ve para ticareti ile uğraşan firmalardır. Bu yönüyle bankaların ülkenin siyâsî sınırları içerisinde faaliyet gösteren diğer tacirlerden hiçbir farkı bulunmamaktadır.

Kalkınmakta olan ülkelerde yatırımların finansmanında bankalar önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de kalkınma bankası şeklinde kurulacak yabancı bankaların sermaye birikimine çok büyük katkıları olacaktır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun eski Başkanı Engin Akçakoca, Türkiye'deki bankalar ile ilgili olarak 2005-2006 yılları arasında 5-6 büyük bankanın arasında yabancı bankaların da yer almasını beklediklerini dile getirerek şu açıklamalarda bulunmuştur:

“Çok büyük 5-6 bankanın 2 ya da 3'ü büyük yabancı banka olacak. Bu teşvik edilmeli. Yabancı banka faaliyetlerinin daha ziyade Türk bankaları ile ortaklık şeklinde ortaya çıkacağını düşünüyorum”¹.

¹ Sabah Gazetesi, 1 Eylül 2001, Cumartesi, Sh. 10.

Yapılan bu açıklamada göstermektedir ki siyasî çevrelerde de bankacılık sektörüne büyük önem verilmekte, özellikle, yabancı bankaların Türkiye’de faaliyette bulunması teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

Bankacılık ve yabancı sermaye mevzuatı göz önünde bulundurulduğunda kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumların Türkiye’de bankacılık faaliyeti ile uğraşması için beş türlü örgütlenmesi mümkündür:

- 1- Yabancı bankalar Türkiye’de yabancı sermayeli banka kurabilirler;
- 2- Yabancı bankalar daha önce Türkiye’de kurulmuş bir bankaya ortak olarak katılabilirler;
- 3- Yabancı bankalar Türkiye’de şube açabilirler;
- 4- Yabancı bankalar Türkiye’de temsilcilik açabilirler;
- 5- Yabancı bankalar Türkiye’de irtibat bürosu açabilirler.

Ayrıca; Türkiye’de şube açan yabancı bankalar şube işlerinin idaresi için ticarî faaliyetlerinin icrasına tahsis edilmek üzere istedikleri kadar büro², yazıhane, idarehane, depo, antrepo gibi işyerlerini açabileceklerdir.

² 8/2763 sayılı B.K.K. ile, Türkiye’de şube şeklinde örgütlenen Banca Dı Roma İstanbul Şubesine İstanbul’da 2 adet büro açma izni verilmiştir. Çok eski bir düzenleme olan bu hükmün günümüzde geçerliliği kalmamıştır. 5411 sayılı B.K.’na göre, yabancı banka şubeleri Türkiye’de hiçbir merciden izin almadan şubelere bağlı olarak ve şube faaliyetlerinin icrası için istedikleri kadar büro açabileceklerdir.

Yabancı bankaların Türkiye’deki organizasyon modelleri çerçevesinde çalışmamın aşağıdaki bölümlerinde Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankaların bankalar mevzuatı hükümleri gereğince hukukî statüsü ve bu kurumlarca Türkiye’de elde edilen kazançların vergilendirilmesi hususunda genel mahiyetteki açıklamalar yapılacaktır. Bu çalışmamda ayrıca çeşitli açılardan yabancı bankaların Türkiye’deki faaliyetleri ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerce Türkiye’de banka kurma esasları irdelenecektir.

2. YABANCI GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERCE TÜRKİYE’DE BANKA KURMA ESASLARI

Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar hakkında hukukî örgütlenme biçimleri hususunda vermiş olduğum özet açıklamalardan sonra bu kurumlarca B.K.’na göre Türkiye’de banka kurulması esaslarına geçebiliriz.

Yukarıda da belirttiğim gibi, yabancı bankalarca Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulmak istenildiğinde bu kurumların önemli bir örgütlenme modelini Türkiye’de banka kurulması oluşturulmaktadır.

Çalışmamın aşağıdaki bölümlerinde gerek konunun daha iyi anlaşılması gerekse karşılaştırma yapılabilmesi açısından yabancı gerçek ve tüzel kişilerce Türkiye’de banka kurulması esasları 4389 sayılı B.K. ve 5411 sayılı B.K. açısından ana hatlarıyla ayrı ayrı değerlendirilecektir.

2.1. 4389 Sayılı B.K.’na Göre Türkiye’de Banka Kurulması Esasları

4389 sayılı B.K.’nın 7’nci maddesinin (1) numaralı fıkra hükmüne göre, Türkiye’de bir bankanın kurulmasına, Kurulun en az beş üye-

sinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlarla izin verilmektedir. Bu düzenleme, Türkiye’de banka kurulmasında izin sisteminin geçerli olduğunu göstermektedir.

4389 sayılı B.K.’nin 7’nci maddesinin (2) numaralı bendinde ise, Türkiye’de banka kurulması için gerekli olan kanunî şartlar düzenlenmiştir. Buna göre, Türkiye’de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermayeli bankaların kurulması için şu şartların varlığına ihtiyaç vardı:

1-Türkiye’de kurulacak bir bankanın mutlaka anonim şirket şeklinde kurulması gerekir.

2- Bankanın kurucularının B.K.’nin 7’nci maddesinin (2) numaralı bendinin (b) alt bendinde yazılı şartlara haiz olması gerekmektedir.

3- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının ada yazılı olması, tüzel kişi kurucularının yönetim ve denetimine sahip gerçek kişilerin kim olduğunun belgelenmesi ve kurucularda aranan şartları taşıması gerekir.

4- Nakden veya her türlü muvazaadan ari olarak ödenmiş olan sermayesinin yirmi trilyon liradan az olmaması gerekir.

5- Ana sözleşmesinin 4389 sayılı B.K. hükümlerine uygun olması gerekir.

4389 sayılı B.K.’nin 7’nci maddesinin (4) numaralı fıkraya hükmüne göre kuruluş izni almış olan bir bankanın, mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak üzere ayrıca Kuruldan izin alması gerekmektedir.

Kanun hükmünde faaliyet izninin alınmasında şekli hususlar da ayrıca belirtilmiştir. Buna göre, Kuruldan izin almak için bir beyanna-

me ile başvurulması gerekmektedir. Diğer yandan, kanunun açık hükmü gereğince kuruluş izni alan bankalar Resmi Gazete’de yayımlanacaktır.

4389 sayılı B.K.’nin 7’nci maddesinin (4) numaralı fıkra hükmüne göre, kuruluş izni almış bir bankanın faaliyete geçebilmesi için ise aşağıdaki şartlara gerek vardır:

a- Sermayenin nakit olarak ödenmiş olması;

b- Yüzde beşi faaliyete başlamadan önce ve kalan yüzde beşi de faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde olmak üzere kurucular tarafından Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na B.K.’nin 7’nci maddesinin 2’nci bendinin (d) alt bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarında ayrıca sisteme giriş payı yatırılması;

c- Bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilecek ölçüde yönetim, personel ve teknik donanımına sahip olunması.

Mezkûr Kanunun 7’nci maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki özel düzenleme gereğince de Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak için tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermayeli banka kurulması için Kurulun kararına ihtiyaç vardır.

Türkiye’de banka kuruluşu ile ilgili olarak Kurulca önemli bir karar alınmış olup, bu karar 5 Kasım 2000 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Türkiye’de banka kurmak isteyen yabancı gerçek ve tüzel kişilerin banka kuruluşu için bir beyanname ile Kuruma başvurusu halinde yerli ve yabancı başvuru sahiplerinin bu Kararda belirtilen koşulları sağlamaları gerekmektedir.

Kararda yapılan önemli bir düzenlemeye göre, yabancı başvuru sahiplerinin Kararda belirtilen koşulları sağlayıp sağlamadıkları kendi

lkelerinde bankacılık yapmaya ve malî piyasalarda faaliyette bulunmaya izin verecek yetkili otoritelerden alınacak bilgi ve görüşlere göre değerlendirilecektir.

19 Kasım 2000 tarih ve 24235 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve 27 Haziran 2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ‘‘Bankaların Kurulu ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik’’ ile yürürlükten kaldırılmış olan ‘‘Bankaların Kuruluşu ve Hisse Devirleri için Yapılacak İzin Bavurularının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’’in 4’üncü maddesine göre, yabancı uyruklu kişilerde dahil olmak üzere Türkiye’de banka kurmak üzere Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine aşağıdaki bilgi ve belgelerin eklenmesi gerekmektedir:

- 1- Kurucuların, Yönetmelik ekinde (Ek-1 ve Ek-2’de) yer alan örneklere uygun bir Şekilde düzenleyip noter huzurunda imza edecekleri ‘‘Banka Kurucularına İlişkin Beyanname’’;
- 2- Ortaklarca imzalanmış ortaklık ana sözleşme taslağı;
- 3- Banka kurulmasından beklenen faydayı analiz eden detaylı fizibilite raporu ile kurulu tarihinden itibaren 3 yıllık hedeflerin ortaya konulduğu tahmini bilanço ile kr ve zarar cetvelleri ve banka sermaye artırımları için gereken tutarı ve bu tutarın sağlanacağı kaynakları içeren rapor;
- 4- Kurulu sermayesindeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişiler ile kurucuların, müflis olmadıklarına ilişkin Asliye Ticaret Mahkemelerinden ve konkordato ilan etmiş olmadıklarına dair İcra Tetkik Hakimliklerinden alacakları belgeler;

5- Gerçek kişi kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek kişilerce, Adli Sicil ve İstatistik Genel M¼d¼rl¼đ¼ veya Cumhuriyet Savcılıklarından, Yönetmelik Ek-3'de yer alan örneğe uygun olarak düzenlenecek dilekçeyle talep edilecek arşiv kaydını da içeren, son altı ay içinde alınmış adli sicil belgeleri;

6- Kurucu tüzel kişilerin kurulacak bankaya ortak olunmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;

7- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek ve tüzel kişilerin tasfiyeye tabi tutulan bankalar, sigorta şirketleri ile para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumlarda doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya daha fazla bir oranda pay sahibi olmadıklarına ilişkin beyan (Yönetmelik Ek-4);

8- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek ve tüzel kişilerin, tasfiyeye tabi tutulan veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen bankalarda devirden önce doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya daha fazla pay sahibi olmadıklarını gösterir beyan (Yönetmelik Ek-4);

9- Kurucu tüzel kişilerin kuruluşla ilgili Ticaret Sicili Gazetesinin, bunların ortakları, pay oranları ve tutarlarını gösteren listelerin, faaliyet konuları, yatırım ve işletme alanları hakkında ayrıntılı açıklamalar ile 01/06/1989 tarih ve 3568 sayılı Kanuna göre yetkili yeminli mali müşavirlerce onaylanmış en az son üç yıla ait bilanço, kar ve zarar cetvelleri ile banka veya malî kurum niteliğindeki kurucu tüzel kişiler için varsa uluslararası kabul gören derecelendirme şirketlerinden biri tarafından hazırlanmış ve öngör¼len dereceyi de içeren rapor;

10- Kurucu tüzel kişilerin dahil olduğu sermaye grubu için uluslararası kabul gören derecelendirme şirketlerinden biri tarafından uluslararası muhasebe standartlarına uygun hazırlanmış varsa son üç yıla ait konsolide bilanço ve gelir tabloları;

11- Sermayedeki dolaylı pay sahipliklerinin tespitini teminen tüzel kişi kurucuların tüzel kişi ortaklarının ve bu ortakların sermayelerinde pay sahibi tüzel kişilerin hissedarlarını ve hisse oranlarını gösterir cetveller;

12- Sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek ve tüzel kişiler ile kurucuların, muaccel vergi ve prim borcu bulunmadığına ilişkin ilgili vergi daireleri ve Sosyal Sigortalar Kurumundan alınacak belgeler;

13- Kurucuların, vergi dairelerince onaylı son beş yıla ilişkin gelir veya kurumlar vergisi beyannameleri ile eklerinin ve bunların sahip oldukları gayrimenkullere ilişkin belediyelerin ilgili birimlerince onaylı emlak beyannamelerinin ve bu gayrimenkullere ilişkin tapu dairelerinden alınacak tapu sicil kayıtları ile bunların üzerindeki şerh ve takyidatları gösterir belge;

14- Sermaye payı yüzde on veya daha fazla olan ortakların kurucu beyannamelerinde yer alan mevduat ve kredi hesaplarına ilişkin bilgilerin tevsiki amacıyla, bu hesapların açılış tarihlerini de içerecek şekilde her biri aynı tarihi taşıyan ve ilgili bankalarca Kuruma hitaben düzenlenecek belgeler;

15- Sermayenin yüzde on veya daha fazlasını taahhüt eden kişilerin malî durumları hakkında, 3568 sayılı Kanuna göre yetkili yeminli mali müşavirlerce düzenlenecek rapor;

16- Gerçek kişi kurucuların, imtiyazlı pay sahiplerinin, sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan diğer gerçek kişilerin ve belirlenmiş ise görevlendirilecek yönetim kurulu üyeleri ile genel müdürün son on yılda malî bir kurumda görev alıp almadıklarına ilişkin bilgileri de kapsayacak şekilde hazırlanmış ayrıntılı özgeçmişleri;

17- Kurucu gerçek veya tüzel kişileri temsile yetkili kılınmış kişi veya kişilere verilmiş vekaletname örnekleri;

18- Sermayedeki doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan kurucuların, gerekli kaynağı kendi ticarî, sınaî ve sair yasal faaliyetleri sonucunda her türlü muvazaadan arı olarak sağladıklarına dair Yönetmelik Ek-5’de yer alan örneğe uygun olarak düzenleyip imzalayacakları taahhütname.

Mezkûr yönetmelikte yurt dışında kurulu banka ve malî kurumların, Türkiye’de banka kurmak istemesi halinde Kuruma verecekleri başvuru dilekçesine eklenecek belgeler hususunda özel bir belirlemeye yer verilmiştir. Buna göre, bu kurumlarca Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine aşağıdaki belgelerin eklenmesi gerekmektedir:

1- Banka veya malî kurumun ana sözleşmesi;

2- Türkiye’de banka kurulması veya mevcut bankalardan birinin hisselerinin devralınmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;

3- Banka kurulmasından veya hisselerin devralınmasından beklenen faydayı analiz eden detaylı fizibilite raporu ile üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu tahmini bilanço ile kâr ve zarar cetvellerini ve banka sermaye artırımları için gereken tutarı ve bu tutarın sağlanacağı kaynakları içeren rapor;

4- Banka veya malî kurumun son beş yıla ait bilanço, kâr ve zarar cetvelleri ile yetkili kuruluşlarca düzenlenmiş bağımsız denetim raporları;

5- Banka veya malî kurumun ortakları ile kurulu bulunduğu ülke dışındaki teşkilat ve organizasyon yapısı ve uluslararası malî piyasalardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeleri ve uluslararası kabul gören derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren rapor;

6- Banka veya malî kurumun kurulduğu veya faaliyette bulunduğu ülkelerde mevduat kabul etmesinin veya bankacılık işlemleri yapmasının yasaklanmamış olduğu ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığına ilişkin ilgili ülke resmi makamlarından alınmış belge;

7- Banka veya malî kurumun son genel kuruluna ilişkin tutanaklar ile sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların bankanın merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı liste;

8- Bankanın merkezinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarının biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütname.

Bankaların kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin esas ve usulleri belirlemek için çıkarılmış olan “Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik”in 5’inci maddesi hükmüne göre, Türkiye’de banka kurmak üzere yabancı uyruklu kişiler de dâhil olmak üzere Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine aşağıdaki belgelerin eklenmesi zorunluydu:

- 1- Kurucuların Yönetmelik ekindeki örneklere (Ek:1 ve Ek:2) uygun şekilde düzenleyip noter huzurunda imza edecekleri birer beyanname;
- 2- Ortaklarca imzalanmış ortaklık ana sözleşme taslağı;
- 3- Banka kurulmasından beklenen faydayı analiz eden detaylı fizibilite raporu ile kuruluştan itibaren üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu tahmini bilânço ile kâr ve zarar cetvellerini ve banka sermaye artırımları için gereken kaynak tutarını ve bu tutarın sağlanacağı kaynakları içeren bir rapor;
- 4- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliğı yüzde on veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin müflis olmadıklarına ilişkin Asliye Ticaret Mahkemelerinden, konkordato ilan etmiş olmadıklarına ilişkin İcra Tetkik Hakimliklerinden alınacak belgeler;
- 5- Gerçek kişi kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliğı yüzde on veya daha fazla olan diğer gerçek kişilerce, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü veya Cumhuriyet Savcılıklarından, Kuruma verilmek üzere Yönetmelikte Ek: 3 olarak yer alan örneğe uygun olarak düzenlenecek dilekçe ile talep edilecek arşiv kaydını da içeren, son altı ay içinde alınmış adli sicil belgeleri;
- 6- Kurucu tüzel kişilerin kurulacak bankaya ortak olunmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;
- 7- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliğı yüzde on veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin tasfiyeye tabi tutulan bankerler, sigorta şirketleri ve para ve sermaye piyasalarında faaliyet gösteren kurumlarda doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya daha fazla bir oranda pay sahibi olmadıklarına ilişkin bir beyan (Ek:4);

8- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin tasfiyeye tabi tutulan veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen bankalarda devirden önce doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on veya daha fazla pay sahibi olmadıklarını gösterir bir beyan (Ek:4);

9- Kurucu tüzel kişilerin kuruluşu ile ilgili Ticaret Sicili Gazetesinin, bunların ortakları, pay oranları ve tutarları ile varsa imtiyazlı payları gösteren listelerin, faaliyet konuları, yatırım ve işletme alanları hakkında ayrıntılı açıklamalar ile 1/6/1989 tarih ve 3568 sayılı Kanuna göre yetkili yeminli mali müşavirlerce onaylanmış son üç yıla ait bilanço ile kâr ve zarar cetvellerinin, banka veya diğer malî kurum niteliğindeki kurucu tüzel kişiler için varsa uluslararası kabul gören derecelendirme şirketlerinden biri tarafından hazırlanmış ve öngörülen dereceyi de içeren bir rapor;

10- Kurucu tüzel kişilerin dahil olduğu sermaye grubuna ait uluslararası muhasebe standartlarına uygun ve uluslararası kabul gören bir bağımsız denetim şirketinin onayını taşıyan varsa son üç yıla ait konsolide bilanço ile kâr ve zarar cetvelleri;

11- Sermayedeki dolaylı pay sahipliklerinin tespitini teminen tüzel kişi kurucuların tüzel kişi ortaklarının ve bu ortakların sermayelerinde pay sahibi tüzel kişilerin hissedarlarını ve hisse oranlarını gösterir cetveller;

12- Kurucular ile sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin muaccel vergi ve prim borcu bulunmadığına ilişkin ilgili vergi daireleri ve Sosyal Sigortalar Kurumundan alınacak belgeler;

13- Kurucuların, vergi dairelerince onaylı son beş yıla ilişkin gelir veya kurumlar vergisi beyannameleri ile eklerinin ve bunların sahip

olduğu gayrimenkullere ilişkin belediyelerin ilgili birimlerince onaylı emlak beyannamelerinin ve Kurumca gerekli görölmesi halinde bu gayrimenkullere ilişkin tapu dairelerinden alınacak tapu sicil kayıtları ile bunların üzerindeki şerh ve takyidatları gösterir belge;

14- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların, kurucu beyannamelerinde belirtilen mevduat ve kredi hesaplarına ilişkin bilgilerin, bu hesapların açılış tarihlerini de içerecek şekilde tevsiki amacıyla, her biri aynı tarihi taşıyan ve ilgili bankalarca Kuruma hitaben düzenlenecek belgeler;

15- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların malî durumları hakkında 3568 sayılı Kanuna göre yetkili yeminli mali müşavirlerce düzenlenecek bir rapor;

16- Gerçek kişi kurucuların, imtiyazlı pay sahiplerinin, sermayedeki dolaylı pay sahipliği yüzde on veya daha fazla olan diğer gerçek kişilerin ve belirlenmişe görevlendirilecek yönetim kurulu üyeleri ile genel müdürün son on yılda mali bir kurumda görev alıp almadıklarına ilişkin bilgileri de kapsayacak biçimde ayrıntılı özgeçmişleri;

17- Kurucu gerçek veya tüzel kişileri temsile yetkili kişi veya kişilere verilmiş vekâletname örnekleri;

18- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların, gerekli kaynağı kendi ticarî, sınaî ve sair yasal faaliyetleri sonucunda her türlü muvazaadan arî olarak sağladıklarına dair Yönetmelikte Ek:5 olarak yer alan örneğe uygun olarak düzenleyip imzalayacakları birer taahhütname.

Mezkûr yönetmelikte de yurt dışında kurulu banka ve malî kurumlarca Türkiye’de banka kurulması veya bu kurumların Türkiye’de ilk şubelerini açmak üzere Kuruma verecekleri belgelerle ilgili olmak üzere özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, verilecek başvuru dilekçelerine şu belgelerin eklenmesi zorunluydu:

1- Banka veya malî kurumun ana sözleşmesi;

2- Türkiye’de banka kurulması veya mevcut bankalardan birinin hisselerinin devralınması veya Türkiye’de şube açılmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;

3- Banka kurulmasından veya hisselerin devralınmasından ya da Türkiye’de şube açılmasından beklenen faydayı analiz eden detaylı fizibilite raporu ile üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu tahmini bilanço ile kâr ve zarar cetvellerini ve gerekmesi halinde banka sermaye artırımları için gereken kaynak tutarını ve bu tutarın sağlanacağı kaynakları içeren bir rapor;

4- Banka veya malî kurumun son beş yıla ait bilanço ve kâr ve zarar cetvelleri ile yetkili kuruluşlarca düzenlenmiş bağımsız denetim raporları;

5- Banka veya malî kurumun ortakları, kurulu bulunduğu ülke dışındaki teşkilat ve organizasyon yapısı, uluslararası malî piyasalardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeler ile banka ve malî kurum hakkında uluslararası kabul gören derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren rapor;

6- Banka veya malî kurumun kurulduğu veya faaliyette bulunduğu ülkede mevduat kabul etmesinin veya bankacılık işlemleri yapmasının yasaklanmamış olduğuna ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir

kısıtlama bulunmadığına ilişkin ilgili resmi makamdan alınmış belge;

7- Banka veya malî kurumun son genel kuruluna ilişkin tutanaklarla, sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların, banka veya malî kurumun merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı bir listesi;

8- Banka veya malî kurumun merkezinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarından biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütname.

Mezkûr Yönetmeliğin 7'nci maddesi hükmünde B.K.'na paralel bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, Türkiye'de tamamı ve/veya bir kısmı yabancı sermayeli bir banka kurmak için Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuna ihtiyaç vardır.

Yönetmelikteki bir başka düzenlemeye göre de Türkiye'de banka kurmak için izin alan yabancı gerçek ve tüzel kişilerin mevduat kabulü ve/veya bankacılık işlemlerine başlayabilmesi için, kuruluş işlemlerinin tamamlanmasının ardından, ayrıca faaliyet izni alınması zorunludur.

Yönetmeliğin 8'inci maddesi hükmünde ise, faaliyet izni alınmasına yönelik idari prosedür düzenlenmiştir. Buna göre, yabancı gerçek ve tüzel kişilerin banka kuruluşu işlemlerini mevzuat hükümlerine uygun bir şekilde gerçekleştirilmesinden ve Ticaret Siciline tescil ve ilân işlemlerinin tamamlanmasından sonra, mevduat kabul etme ve/veya bankacılık işlemleri yapma yetkisi almak üzere Yönetmelikte yer alan (Ek:6)'daki örneğe uygun şekilde düzenlenecek bir beyanname ile birlikte Kuruma başvuru yapılması gerekmektedir.

Yönetmelikte faaliyet iznine ilişkin başvuru yapılmasında idari bir süre belirlenmiştir. Buna göre, yabancı gerçek ve tüzel kişilerce faaliyet izni başvurusunun, B.K.'nin 7'nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtilen bir yıllık süre dikkate alınarak, kuruluş izni verilmesine ilişkin Kurul Kararının ilgililere tebliğ edildiği tarihten başlayarak en geç dokuzuncu ayın sonuna kadar yapılması zorunludur. Yönetmeliğin yürürlükte olduğu dönemde yabancı gerçek ve tüzel kişilerin bu süreye özellikle dikkat etmeleri gerekmektedir.

Kurulun faaliyet izni verirken gözetmek zorunda olduğu ilkelerle ilgili olarak Yönetmelikte somut kriterler öngörülmüştür. Yönetmelik düzenlemesine göre, Kurum izin vermeden önce şu hususları göz önünde bulundurmaktadır:

- 1- Faaliyet izni için başvuran bankanın sermayesinin her türlü muvazaadan arî olarak ve nakden ödenip ödenmediği;
- 2- Mevduat kabulü veya bankacılık faaliyeti ile ilgili yapacağı işlemleri gerçekleştirebilecek ölçüde teknik donanım ve yeterli personelin bulunup bulunmadığı;
- 3- Yönetici düzeyindeki personelin yeterli sayıda ve kanunî şartları haiz olup olmadığı,
- 4- Bankanın yönetimine ve iç denetimine ilişkin olarak gerekli düzenlemelerin yapılıp yapılmadığı.

Kurumca bu somut kriterlere kapsamında yapılan değerlendirme sonucunda B.K.'nin 7'nci maddesinin (4) numaralı fıkrasına göre yapılan değerlendirmeyi müteakip mevduat kabulü ve/veya bankacılık işlemleri yapmak üzere Kurulca yabancı gerçek ve/veya tüzel kişilere Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere faaliyet izni

verilir. Kurumca verilen izinler Resmi Gazete’de yayımlandıkları tarihten itibaren geçerlilik kazanmaktadır.

Türkiye’de banka kurmak üzere başvuru yapan yabancı gerçek ve tüzel kişilerin, faaliyet izninin Resmi Gazete’de yayımlanmasından önce Kurumunca yapılacak tebligata istinaden aşağıdaki belgeleri Kuruma tevdi etmesi gerekmektedir:

1- Kurucular tarafından, sisteme giriş payı olarak, B.K.’nun 7’nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde beşine karşılık gelen tutarın faaliyete başlamadan önce Fona yatırıldığına ilişkin belge;

2- Asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşine karşılık gelen tutarın faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde kurucular tarafından yatırılacağına Fona taahhüt edildiğini gösterir belge;

3- 02.07.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (8) sayılı tarifeye 24.06.1994 tarih ve 4008 sayılı Kanunun 34’üncü maddesi ile eklenen finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belge.

Gerek B.K.’nda gerekse mezkûr Yönetmeliğin 8’inci maddesi hükmünde Türkiye’de banka kurmak üzere başvuruda bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişilere kuruluş ile ilgili hukukî prosedürü gerçekleştirebilmeleri için gerekli her türlü kolaylık tanınmıştır. Mevzuat düzenlemeleri ilgili şartları zamanında ve usulüne uygun olarak yerine getiremeyen başvuru sahiplerini de düşünerek bu kişilere gerekli işlemleri tamamlamaları için ek süre öngörmektedir.

Buna göre, gerek B.K.’ndaki gerekse ilgili Yönetmelikteki koşulları taşımayan yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişilere gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için Kurumca

tebligat yazısı tarihinden itibaren iki ayı geçmemek üzere ek süre verilmektedir. Bu süre içinde yeniden başvuruda bulunan başvuru sahipleri hakkında yapılan inceleme sonunda durumları uygun bulunmayanlara sonuç tebliğ edilmekte ve verilmiş olan kuruluş izni tebliğ tarihinden itibaren geçersiz hale gelmektedir. Geçersiz hale gelen kuruluş izinleri aynı zamanda Kurumun haftalık bülteninde yayımlanmaktadır.

2.2. 5411 Sayılı B.K.'na Göre Türkiye'de Banka Kurulması Esasları

B.K.'nun 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre, Türkiye'de tamamı veya bir kısmı yabancı gerçek veya tüzel kişilerce banka kurulmasına B.K.'nda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla izin verilecektir. Bu düzenleme de göstermektedir ki Türkiye'de yabancı sermayeli banka kurulması için izin sistemi geçerlidir. Bu izin bağımsız bir Kurul olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nda alınacaktır.

Bankanın kurulmasına yönelik olarak verilen izne ilişkin kararın, başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması hâlinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilmesi gereklidir. Eksikliklerin altı ay içinde giderilmemesi hâlinde ise yapılan başvuru geçersiz hale gelecektir.

Yukarıda da belirttiğim gibi, 5411 sayılı B.K.'na göre Türkiye'de banka kurulması ve kurulan bankaların faaliyete geçmesi Kurulun iznine tâbidir (Mad.: 6, 10). Ancak, 5411 sayılı Kanun öncesinde yürürlükte bulunan 4389 sayılı B.K.'nun 4491 sayılı Kanun ile değişmeden önceki 7'nci maddesi hükmüne göre Türkiye'de banka ku-

rulması Bakanlar Kurulu'nun iznine tabiydi. Bankacılık mevzuatında yapılan değişlikle bu yetki Kurula verilmiştir³.

Konu ile ilgili olarak 4491 sayılı Kanunun madde gerekçesinde yapılan açıklamalar şu şekildedir:

“Kurulun yapısına ilişkin olarak genel gerekçede belirtilen esaslar çerçevesinde Kanunun 7 nci maddesinin (1) numaralı fıkrasında yapılan değişlikle Türkiye’de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’de ilk şubesinin açılmasına izin verilmesi ve buna ilişkin esas ve usullerin belirlenmesi yetkisi Bakanlar Kurulundan alınarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kuruluna verilmektedir.”

5411 sayılı B.K. bankaların güven esasına dayanan bir işletme olduğunu gözden ırak tutmayarak Türkiye’de banka kurulması ve usulüne uygun bir şekilde kurulan bankaların bankacılık işlemleri yap-

³ Mezkûr Kanunun genel gerekçesinde, yapılan değişiklik ile ilgili olarak özetle şu açıklamalarda bulunulmuştur:

“4389 sayılı Bankalar Kanunu 18.06.1999 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul edilmiş ve 23.06.1999 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun ile konuya ilişkin uluslararası uygulamalara paralel olarak banka denetim ve gözetim yetkisinin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesini teminen siyasi otoriteden bağımsız karar alma yetkisine ve idari ve mali özerkliğe sahip bir kurum oluşturulmuş olmasına karşın, banka kuruluş izni verilmesi ve faaliyet izninin kaldırılması gibi temel yetkiler Bakanlar Kuruluna bırakılmıştır. Ancak, konuya ilişkin uluslararası uygulamalar bu tür kurumların faaliyetlerinin siyasi iradeden tümüyle bağımsız bir şekilde yürütülmesini öngörmektedir. Bu defa yapılan değişlikle, bankalarla ilgili olarak kuruluşun tasfiyeye kadar olan süreçte alınması gereken kararların tamamı sözü edilen kurumun karar organı olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun yetkisine bırakılmaktadır.”

mak üzere faaliyete geçebilmesi için Kuruldan izin alması esasını getirmiştir.

Ayrıca; mevzuat düzenlemeleri banka kurulması ve faaliyete geçme esaslarını bir takım kurallara bağlamıştır. B.K.'nın 7'nci maddesi hükmüne göre bankaların kurulması için gerekli olan şartlar şunlardır:

- 1- Anonim şirket şeklinde kurulması gerekir;
- 2- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve tamamının nama yazılı olması gerekir;
- 3- Kurucularının B.K.'nda belirtilen şartları haiz olması gerekir;
- 4- Yönetim Kurulu üyelerinin B.K.'nın kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeyi haiz olması gerekir;
- 5- Öngörülen faaliyet konularının plânlanan malî, yönetim ve organizasyon yapısı ile uyumlu olması gerekir;
- 6- Nakden ve her türlü muvazaadan âri olarak ödenmiş sermayesinin en az otuzmilyon Yeni Türk Lirası olması gerekir;
- 7- Ana sözleşmesinin B.K. hükümlerine uygun olması gerekir;
- 8- Kurumun etkin denetimini engellemeyecek şeffaf ve açık bir ortaklık yapısı ve organizasyon şemasına sahip olması gerekir;
- 9- Konsolide denetimini engelleyici nitelikte herhangi bir hususun bulunmaması gerekir;
- 10- Öngörülen faaliyet konularına ait iş plânlarını, kuruluşun malî yapısı ile ilgili projeksiyonlarını sermaye yeterliliğini de içerecek şe-

kilde, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemi de dahil olmak üzere ibraz etmesi gerekir.

B.K.'nın 7'nci maddesinin 2'nci fıkrası hükmü gereğince de, kalınma ve yatırım bankaları için ödenmiş sermaye, B.K.'nın 7'nci maddesinin 1'inci fıkrasının (f) bendinde belirtilen tutarın (30 milyon YTL'nin) üçte ikisinden, yani yirmi milyon Yeni Türk Lirasından az olamayacaktır.

B.K.'na göre bankaların anonim şirket olarak kurulması zorunlu olduğu için bankaların kuruluşunda 5411 sayılı B.K. dışında bir de T.T.K.'nda hüküm altına alınan kuruluşa ilişkin şekli düzenlemeleri riayet edilmelidir. Bankaların ani kuruluşunda T.T.K. hükümlerine göre yapılması gereken işlemler şunlardan oluşmaktadır⁴:

- 1- B.K.'na uygun olarak ana sözleşme hazırlanacak ve kurucu ortaklarca imzalanacak;
- 2- Bakanlıkça tespit edilecek şirketler için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan izin alınacak⁵;
- 3- Ticari Durum Tasdiknamesi alınacak;

⁴ Bu işlemler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., YILDIRIM Ali Haydar-KOLOTOĞLU Olcay, Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu-Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nevi Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi, Yaklaşım Yayınları, Ağustos 2003, 1. Baskı, Sh. 24-56.

⁵ Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana Sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında 2003/3 Sayılı İç Ticaret Tebliği'nin 5'inci maddesine göre, bankaların kuruluşları ve ana sözleşme değişiklikleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın iznine tâbidir.

4- 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 29'uncu maddesi uyarınca ödeme yapılacaktır;

5- 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanununun 39'uncu maddesi uyarınca ödeme yapılacaktır;

6- Türkiye'de kurulan banka ticaret siciline tescil ve ilan edilecektir.

Yukarıdaki işlemler yapıldıktan ve Kurulca kuruluşa izin verildikten sonra banka işletmesinin faaliyete geçmesi için gerekli olan alt yapı yatırımları yapılacak ve bu işlemlerin tamamlanmasını müteakiben mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak üzere Kuruldan izin alınacaktır. Bu kapsamda olmak üzere; B.K.'nun 10'uncu maddesi hükmüne göre, kuruluş izni almış bir bankanın faaliyete geçebilmesi için aşağıdaki şartların yerine getirilmesi gerekir:

1- Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması;

2- Kurucuları tarafından B.K.'nun 7'nci maddesinde belirtilen asgârî sermayenin %10'u tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi;

3- Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması;

4- Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri haiz olması;

5- Kurulca faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip bulunduğu kanaatine varılması.

Bu şartların gerçekleştirilmesi halinde bankaların faaliyete geçmesine Kurul tarafından izin verilebilecektir. Ancak bu izinden sonra banka mevduat kabul edebilecek ve bankacılık işlemleri yapılabilecektir.

B.K.'nın 11'inci maddesi hükmünde ise, kuruluş izni almış olan bir bankanın kuruluş izninin iptal edilmesine neden olabilecek haller belirlenmiştir. Buna göre, bir bankanın kuruluş izni şu şartların gerçekleşmesi halinde Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlarla iptal edilebilecektir.

- 1- İznin gerçeğe aykırı beyanlarla alınmış olması;
- 2- Kuruluş izninin verildiği tarihten itibaren dokuz ay içerisinde faaliyet izni için başvurulmaması;
- 3- Kuruluş izninden vazgeçildiğinin beyan edilmesi;
- 4- İznin verilmesinde aranan şartların, faaliyete geçilinceye kadar kaybedilmesi;
- 5- Faaliyet izni alınmamış olması;
- 6- İradi olarak B.K.'nın 4'üncü maddesinde belirtilen faaliyetlerin tümünden vazgeçilmesi ve iradi tasfiyenin tamamlanması;
- 7- Devrolunan bankanın birleşme veya bölünme işlemlerinin tamamlanması;
- 8- B.K.'nın 106'ncı maddesi kapsamında tasfiye veya iflas takibatının tamamlanması.

Türkiye'de yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişilerce banka kurulmasına yönelik kuralların belirlendiği bir diğer hukukî metin

Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliktir. Bu Yönetmeliğin 4'üncü maddesi hükmüne göre, Türkiye'de banka kurmak üzere Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine aşağıda belirtilen belgelerin eklenmesi zorunludur:

1- Banka kurulmasından beklenen faydayı analiz eden, yapılacak faaliyetlerin neler olduğunu, iç denetim, iç kontrol ve risk yönetiminin nasıl gerçekleştirileceğini içeren iş planları ile bankanın yapısal örgütlenmesini gösteren, kuruluşun mali yapısı ile ilgili projeksiyonlarının sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde ortaya konulduğu faaliyet programı;

2- Kurucuların Ek-1 ve Ek-2'deki örneklere uygun şekilde düzenleyip noter huzurunda imza edecekleri birer beyanname;

3- Ortaklarca imzalanmış ortaklık ana sözleşme taslağı;

4- Bankanın gerçek veya tüzel kişi kurucu ortakları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek veya tüzel kişi ortaklarının müflis olmadıklarına ilişkin Asliye Ticaret Mahkemelerinden, konkordato ilan etmiş olmadıklarına ilişkin İcra Mahkemelerinden alınacak belgeler;

5- Bankanın tüzel kişi kurucu ortakları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı nitelikli paya sahip tüzel kişi ortaklarının uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma başvurularının tasdik edilmemiş ve haklarında iflasın ertelenmesi kararı verilmemiş olduğuna dair Asliye Ticaret Mahkemelerinden alınacak belgeler;

6- Bankanın gerçek kişi kurucuları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek kişilerce, arşiv kaydını da içeren, son altı ay içinde alınmış adli sicil belgeleri;

7- Kurucu tüzel kişilerin kurulacak bankaya ortak olunmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;

8- Bankanın gerçek ve tüzel kişi kurucuları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek kişilerin, tasfiyeye tâbi tutulan bankerler ile iradî tasfiye haricinde tasfiyeye tâbi tutulan finansal kuruluşlarda, faaliyet izni kaldırılan kalkınma ve yatırım bankalarında, ortaklarının temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi Fona intikal eden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılan kredi kuruluşlarında, Fona intikalinden veya bankacılık yapma ve mevduat ve katılım fonu kabul etme izin ve yetkileri kaldırılmadan önce nitelikli paya sahip olmadıklarına veya kontrolü elinde bulundurmadıklarına ilişkin beyanları Ek-3 ile bu hususlara ilişkin olarak Fondan temin edecekleri belgeler;

9- Bankanın gerçek ve tüzel kişi kurucuları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek kişilerin Kanununun 71'inci maddesi uygulanan bankalarda veya Kanunun yürürlüğe girmesinden önce Fona devredilmiş olan bankalarda nitelikli paya sahip olmadıklarını veya kontrolü elinde bulundurmadıklarını gösterir beyanları ek-3 ile bu hususlara ilişkin olarak Fondan temin edecekleri belgeler;

10- Kurucu tüzel kişilerin kuruluşu ile ilgili Ticaret Sicili Gazetesinin, bunların doğrudan veya dolaylı nitelikli paya sahip ortakları, pay oranları ve tutarları ile varsa imtiyazlı payları gösteren listelerin, faaliyet konuları, yatırım ve işletme alanları hakkında ayrıntılı açıklamalar ile 3568 sayılı Kanuna göre ruhsat almış yeminli mali müşavirlerce onaylanmış son üç yıla ait bilanço ile gelir tablolarının banka veya finansal kuruluş niteliğindeki kurucu tüzel kişiler için varsa derecelendirme şirketlerinden biri tarafından hazırlanmış rapor;

11- Kurucu tüzel kişilerin dahil olduğu sermaye grubunun ve bu grubun bağlı ortaklıklarının bağımsız denetim şirketinin onayını taşıyan varsa son üç yıla ait konsolide ve konsolide olmayan bilanço ile gelir tabloları;

12- Tüzel kişi kurucuların gerçek kişi ortak ya da ortaklara ulaşıncaya kadar ortaklık yapılarını gösterir tablolar ile bunların imtiyaz hisselerini gösteren listeleri ve imtiyazlı hisse bulunmaması halinde buna ilişkin beyan;

13- Bankanın gerçek ve tüzel kişi kurucuları ile tüzel kişi kurucu ortaklarında doğrudan veya dolaylı olarak nitelikli paya sahip gerçek kişilerin muaccel vergi ve prim borcu bulunmadığına ilişkin ilgili vergi daireleri ve Sosyal Güvenlik Kurumundan alınacak belgeler;

14- Kurucuların, vergi dairelerince onaylı son beş yıla ilişkin gelir ve/veya kurumlar vergisi beyannameleri ile eklerinin ve bunların sahip olduğu gayrimenkullere ilişkin belediyelerin ilgili birimlerince onaylı emlak vergisi beyannamelerinin ve Kurumca gerekli görülmesi halinde bu gayrimenkullere ilişkin tapu dairelerinden alınacak tapu sicil kayıtları ile bunların üzerindeki şerh ve takyidatları gösterir belge;

15- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların, kurucu beyannamelerinde belirtilen mevduat ve kredi hesaplarına ilişkin bilgilerin, bu hesapların açılış tarihlerini de içerecek şekilde tevsiki amacıyla, her biri aynı tarihi taşıyan ve ilgili bankalarca Kuruma hitaben düzenlenecek belgeler;

16- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların mali durumları hakkında 3568 sayılı Kanuna göre ruhsat almış yeminli mali müşavirlerce düzenlenecek bir rapor;

17- Belirlenmişse görevlendirilecek olan yönetim kurulu üyeleri ile genel müdüre ilişkin Bankaların Üst Yönetimine Atanacakların Bildirimi, Yemin ve Mal Beyanında Bulunulması ve Karar Defterlerinin Tutulmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 4'üncü ve 6'ncı maddeleri uyarınca Kuruma gönderilmesi zorunlu olan bilgi ve belgeler;

18- Kurucu gerçek veya tüzel kişileri temsile yetkili kişi veya kişilere verilmiş vekâletname örnekleri;

19- Sermayenin yüzde on ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların, gerekli kaynağı nasıl temin edeceklerine ilişkin bilgi verilmesi ve ayrıca bu tutarın kendi ticari, sınai ve sair yasal faaliyetleri sonucunda her türlü muvazaadan arı olarak sağladıklarına dair k-4'te yer alan örneğe uygun olarak düzenleyip imzalayacakları taahhütname.

Mezkûr Yönetmelikte ayrıca Türkiye'de banka kurmak isteyen şahısların yurt dışında kurulu bir banka veya finansal kuruluş olması halinde kuruluş dilekçesine eklenecek belgelerle ilgili olarak özel bir belirleme yapılmıştır. Bu durumda dilekçeye şu belgelerin eklenmesi zorunludur:

1- Banka kurulmasından beklenen faydayı analiz eden, yapılacak faaliyetlerin neler olduğunu, iç denetim, iç kontrol ve risk yönetiminin nasıl gerçekleştirileceğini içeren iş planları ile bankanın yapısal örgütlenmesini gösteren, kuruluşun mali yapısı ile ilgili projeksiyonlarının sermaye yeterliliğini de içerecek şekilde ortaya konulduğu faaliyet programı;

2- Ana sözleşmeleri;

3- Türkiye'de banka kurulması ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;

4- Bağlı ortaklıkları da dahil olmak üzere son beş yıla ait bilanço ve kâr ve zarar cetvelleri ile bağımsız denetim raporları;

5- Kurulmuş oldukları veya faaliyette buldukları ülkede mevduat veya katılım fonu kabul etmelerinin veya bankacılık faaliyetinde bulunmalarının yasaklanmamış olduğuna ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığına ilişkin yetkili kurullarından alınmış belge;

6- Organizasyon yapısı, kurulu bulunduğu ülke dışındaki ve kurulu bulunduğu ülkedeki teşkilat yapısı, uluslararası mali piyasalardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeler ile banka veya finansal kuruluşlar hakkında derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren rapor;

7- Merkezlerinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarından biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütname;

8- Son genel kurullarına ilişkin tutanaklarla, sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların, merkezlerinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı bir listesi.

5411 sayılı Kanuna paralel olarak Yönetmeliğin 6'ncı maddesi hükmünde Türkiye'de banka kurulması için Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyunun gerektiği düzenlenmiştir. Kurul tarafından verilecek izni içeren karar başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması halinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren 3 ay içinde verilmesi gerekmektedir. Kurucular tarafından eksikliklerin 6 ay içerisinde giderilmemesi halinde, banka kuruluş başvurusu geçersiz olacaktır.

Banka kuruluşuna ilişkin izinlerin yayımlanması hususunda da eski düzenlemeye paralel olarak mezkûr yönetmelikte de düzenleme yapılmıştır. Buna göre, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından verilen izinler hem Resmi Gazete’de hem de Kurumun haftalık bülteninde yayımlanmak zorundadır.

Mezkûr yönetmelikte 5411 sayılı B.K.’nda yapılan düzenlemeye paralel bir diğer düzenleme faaliyet izni hususunda yapılmıştır. Buna göre, Türkiye’de banka kurulmasına izin verilmesi bu kurumun faaliyete geçmesi için yeterli değildir. Faaliyete geçmek için aynı zamanda faaliyet izninin alınması gereklidir.

Faaliyet izni bir beyanname ile Kurum tarafından verilmektedir. Ancak, faaliyet izni almadan önce bankanın Ticaret Siciline tescil edilmesi ve kuruluşunun Sicil Gazetesinde ilân edilmesi zorunludur. Faaliyet izni için başvuru işlemlerinin kuruluş izni verilmesine ilişkin Kurul Kararının Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten başlayarak en geç dokuzuncu ayın sonuna kadar yapılması gereklidir.

Kurul, faaliyet iznini verirken şu objektif kriterlerin sağlanıp sağlanmadığını denetlemektedir. Bu nedenle, Türkiye’de banka kurmak isteyen yabancı gerçek ve tüzel kişilerin bu kriterleri gerçekleştirip gerçekleştirmediklerine önemle dikkat etmeleri gereklidir.

- 1- Bankanın sermayesinin her türlü muvazaadan arı olarak ve nakden ödenip ödenmediği;
- 2- B.K.’nun 4’üncü maddesinde tanımlanan faaliyetleri gerçekleştirecek düzeyde olup olmadığı;
- 3- Bankacılık faaliyetlerini yürütebilecek ölçüde teknik donanım ve yeterli personelinin bulunup bulunmadığı;

4- Bankanın yönetici düzeyindeki personelinin B.K.'nin üçüncü kısmında yer alan kurumsal yönetim hükümlerinde aranan şartları haiz olup olmadığı;

5- Faaliyetlerinin kurumsal yönetim ilkelerine uygunluğunun sağlanmasına yönelik olarak gerekli düzenlemelerin yapıp yapılmadığı.

Bu şartları gerçekleştiren bankalara ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içerisinde Kurulca faaliyet izni verilmektedir. Verilen faaliyet izinleri de kuruluş izninde olduğu gibi Resmî Gazete'de yayımlanmakta ve yayımı tarihinden itibaren geçerlilik kazanmaktadır.

Banka kurucuları aynı zamanda faaliyet izninin Resmî Gazete'de yayımlanmasından önce Kurumca yapılacak tebligata istinaden aşağıdaki belgeleri Kuruma tevdi etmek zorundadırlar.

a- Kurucular tarafından, sisteme giriş payı olarak, B.K.'nin 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin faaliyete başlamadan önce Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna yatırıldığına ilişkin belge ile geriye kalan tutarın üçer aylık dönemler itibarıyla ve üç taksitte Fon hesabına yatırılacağına ilişkin taahhütname;

b- 02.07.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (8) sayılı tarifede belirtilen finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belge.

Yönetmelikteki bir diğer önemli düzenlemeye göre, B.K. ve bu Yönetmelikteki koşulları taşımayanlara gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için Kurumca tebligat yazısı tarihin-

den itibaren altı ayı geçmemek üzere ek süre verilmektedir. Bu süre hak düşürücü bir süredir. Bu süre zarfında yeniden başvuranlar hakkında yapılan inceleme sonunda durumları uygun bulunmayanların kuruluş izni, Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlarla iptal edilmekte ve söz konusu karar tebliğ edilmektedir. Bu durumda verilmiş olan kuruluş izni tebliğ tarihinden itibaren geçersiz hale gelmektedir. Geçersiz hale gelen kuruluş izinleri aynı zamanda Resmî Gazete’de ve Kurumun haftalık bülteninde yayımlanmaktadır.

B.K.’nın 6’ncı, 7’nci ve 10’uncu maddesi hükmüne ve Bankaların İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğe göre, yabancı gerçek ve tüzel kişilerce Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulmak istenildiğinde banka kurulması veya şube açılması arasında kuruluş ve faaliyete geçme gibi şekli hususlarda önemli herhangi bir fark bulunmamaktadır. Kuruluş ve şube açma için gerekli olan sermaye miktarı aynı olduğu gibi kuruluş şartları açısından da önemli bir farklılık bulunmadığından Türkiye’de şube açma ile bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması şahısların tercihine bağlıdır.

T.T.K. hükümlerine göre şirket kuruluş işlemlerinin azaltıldığı ve hukukî formalitelerin asgari düzeye indirildiği de göz önünde bulundurulduğunda yabancı bankalarca Türkiye’de şube açmak yerine banka kurulması daha cazip olabilecektir. Ancak, bu hususta, gerçek ve tüzel kişiler yatırım tercihlerinde tamamen serbest bırakılmışlardır.

Vergilendirme açısından ise, Türkiye’de şube şeklinde faaliyet gösteren ve bu nedenle de dar mükellefiyete tâbi kurum olarak vergilendirilmesi gereken bankalar ile Türkiye’de kurulan ve kanunî merkezi Türkiye’de bulunduğu için tam mükellefiyete tâbi kurum

olarak vergilendirilmesi gereken bankaların vergilendirilme şartları hemen hemen aynıdır.

Yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetleri açısından bu iki organizasyon türünde vergi yüklerinin aynı olması nedeniyle, şahıslar üzerinde banka kurmak veya şube açmak açısından merkez-şube ilişkisinin kolaylığı veya zorluğu ve Türkiye'de kurulacak bankanın denetlenmesi gibi şekli hususlar etkili olacaktır. Bu hususlar yurt dışında mukim firmaların ölçek sorunu ile ilgili olduğundan Türkiye'de banka kurulması şube açılmasından daha caziptir. Nitekim, ülkemizde bazı yabancı bankalar önce şube açarak faaliyetlerine başlamış daha sonra kuruluş prosedürü yerine getirilerek bu şubeler tasfiye edilmiş; daha sonra banka kurularak şubeler banka işletmesi haline dönüştürülmüştür.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FAALİYET GÖSTEREN YERLİ BANKALARIN HİSSELERİNİN (DEVİRİNE) SATIŞINA İLİŞKİN ESASLAR

1. GENEL ESASLAR

Son dönemlerde yaygın bir şekilde Türk bankalarının hisselerinin satışı yoluyla bankacılık sektöründe yabancıların payının gittikçe arttığı hususu tartışılmaktadır. Acaba Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli bankaların (şirketlerin) organizasyon şeması irdendiğinden nasıl bir görünüm ortaya çıkacaktır?

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketlerin iki tür organizasyon yapısı bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Türkiye'de faaliyet gösteren bir bankanın yabancı sermayeli bir banka statüsüne sahip olması için şu aşamalar geçerli olmaktadır:

1- Türkiye'de bir banka kurulmak istendiğinde ilk defa münhasıran bankacılık faaliyeti ile uğraşmak üzere kurulacak bankanın ortakları arasında yabancı gerçek veya tüzel kişiler bulunabilecektir. Bu hususta mevzuatımızda hiçbir sınırlama bulunmamaktadır. Bu durumda Türkiye'de T.T.K. hükümlerine göre kurulacak bu banka yabancı sermayeli Türk bankasıdır;

2- İlk kuruluşunda tamamen yerli sermaye ile kurulan Türk bankaların daha sonra bir kısım hisselerinin (devri) satışı yoluyla yabancı sermayeli Türk bankası hüviyetine kavuşabilecektir.

Bu noktada Türk hukuk sisteminde yerli bankalara ait hisse senetlerinin satışı işlemlerinin mahiyeti ve bu hususta herhangi bir sınırlamanın mevcut olup olmadığı hususu üzerinde öncelikle durulması gerekmektedir. Çalışmamın aşağıdaki bölümünde bu nokta üzerinde durulacaktır.

2. TÜRK BANKALARININ HİSSELERİNİN SATIŞINDA İZİN VE ONAY SİSTEMİ

Yerli bankalarda ortaklığı bulunan şahısların bu ortaklığı temsil eden hisse senetlerinin yabancı bankalarca satın alınmak istenmesi halinde acaba herhangi bir merciden izin veya onay alınmasına gerek var mıdır?

Bu soruya verilecek cevap hem bu konuda uygulamada var olan tartışmaları ortadan kaldıracak hem de Türk bankacılık sektöründeki yeniden yapılanma sektörün yabancı bankalara bakış açısını ortaya koyacaktır. Ancak öncelikle belirtmem gerekir ki bu konuda Türk bankacılık mevzuatında hangi düzenlemelerin bulunduğunu ortaya koymak gereklidir.

Bu konuyu 4389 sayılı B.K. ve diğer mevzuat hükümleri ve 5411 sayılı B.K. ve diğer mevzuat hükümlerini ayrı ayrı değerlendirmek suretiyle açıklığa kavuşturmak hem konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak hem de bu konuda kat edilmiş olan mesafenin görülmesi açısından önemlidir. Bu nedenle bu konu her iki mevzuat düzenlemesi açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

2.1. 4389 Sayılı Kanun Kapsamında Hisse Devrinde İzin ve Onay Sistemi

Bu konu ile ilgili olarak 4389 sayılı Kanunun 4491 ve 4672 sayılı Kanunlarla değişik 8'inci maddesinin 2'nci bent hükmünde Şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“2-a) Bir kişinin doğrudan veya dolaylı olarak banka sermayesinin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait payların banka sermayesinin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuz üç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına dūřmesi sonucunu veren pay devirleri Kurulun iznine tabidir. Ortak sayısının beşten aşağı dūřmesine yol ačan işlemler ile izin alınmadan yapılan pay devirleri pay defterine kaydolunmaz. Bu hükme aykırı olarak pay defterine yapılan kayıtlar hükümsüzdür. Oy hakkı edinilmesi ile hisselerin rehnedilmesinde de bu hüküm uygulanır. Yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri, yukarıdaki oransal sınıra bakılmaksızın Kurulun iznine tabidir.

b) Sermayenin doğrudan veya dolaylı olarak yüzde on ve daha fazlasına veya bu oranın altında olsa dahi yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren hisse senetlerine sahip olan ortakların kurucularda aranan nitelikleri taşması şarttır.

c) Kurucularda aranan nitelikleri kaybeden ortaklar ile Kurulun iznini almadan pay edinen ortaklar temettü dışındaki ortaklık haklarından yararlanamaz. Bu halde diğer ortaklık hakları Fon tarafından kullanılır. Bu hüküm, münhasıran, hakkında 14 üncü maddenin (1) ve (2) numaralı fıkrası hükümleri uygulanan bir bankada pay sahibi

olmaları nedeniyle kurucularda aranan nitelikleri kaybeden ortaklar hakkında uygulanmaz.

d) Banka sermayesinin yüzde on veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak (a) bendinde belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi Kurulun iznine bağlıdır. İzin devralan ortağın kurucularda aranan nitelikleri taşınması şartıyla verilebilir. Bu hüküm tüzel kişi ortağın yönetim ve denetimini belirleyen sermaye paylarının bir başka tüzel kişiye ait olması halinde gerçek kişi ortak ya da ortaklara ulaşıncaya kadar uygulanır.

e) Bankaların yönetim ve denetiminin doğrudan ya da dolaylı olarak başka bir sermaye grubuna geçmesine yol açan hisse devri ve edinim izinlerinde, banka ödenmiş sermayesinin, izin tarihinden itibaren bir yıl içinde 7 nci maddenin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde belirtilen tutara yükseltilmesi şarttır.”

Buna göre, aşağıda belirtilen hisse (pay) devirleri Kurulun iznine tabidir:

- 1- Bir kişinin doğrudan veya dolaylı olarak banka sermayesinin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi;
- 2- Bir ortağa ait payların banka sermayesinin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuz üç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri;
- 3- Bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri.

Yapılan bu düzenleme ile kanun koyucu Türkiye’de faaliyet gösteren bankalarda banka sermayesinin belirli kişilerin elinde toplanma-

sını engellemek istemiştir. Bu şekilde pay devrini içeren sözleşmelerin yürürlüğe girmesi Kurulun iznine tâbidir.

Mezkûr düzenlemeye göre; ayrıca, yönetim veya denetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren veya intifa hakkı tanınan hisse senetlerinin devri, bent hükmünde belirtilen oransal sınıra bakılmaksızın Kurulun iznine tâbidir.

Bent hükmünde Kurulun iznine tâbi bir başka önemli bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, Türkiye’de kurulu herhangi bir bankanın sermayesinin %10 veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak 8’inci maddenin (2) numaralı bendinin (a) alt bendinde belirtilen oranlar veya esaslar dahilinde el değiştirmesi Kurulun iznine bağlıdır.

5 Kasım 2000 tarih ve 24221 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Banka Kuruluşunda veya Mevcut Bankaların Hisselerinin Devralınmasında ya da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bünyesinde Bulunan Bankaların Hisselerini Satın Almak Üzere Başvuracaklarda Aranacak Koşullara İlişkin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı”na göre Türkiye’de kurulmuş olan bankaların hisselerini devralma talebinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler de bu kararda belirtilen koşulları sağlamak zorundadırlar.

Yabancı gerçek ve tüzel kişiler mezkûr kararda belirtilen koşulları sağlamaları koşuluyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların hisse senetlerini satın alabileceklerdir. Bu kişiler gerektiğinde kararda belirtilen koşulları taşıdıklarını ispat ve Kurum tarafından istenecek bilgi ve belgeleri ibraz etmeleri gerekmektedir.

Kararda yapılan bir başka düzenlemeye göre de yabancı gerçek ve tüzel kişilerin kararda belirtilen koşulları sağlayıp sağlamadıkları, bu kişilerin kendi ülkelerinde bankacılık yapmaya ve malî piyasalar-

da faaliyette bulunmaya izin verecek yetkili otoritelerden alınacak bilgi ve görüŖlere göre Kurum tarafından değerlendirilecektir.

2.2. 5411 Sayılı Kanun Kapsamında Hisse Devrinde İzin ve Onay Sistemi

5411 sayılı B.K.’nun 18’inci maddesinde konu ile ilgili olarak Ŗu düzenlemeye yer verilmiŖtir:

“Bir kiŖinin, bir bankada doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yoluyla sermayenin yüzde onunu ve daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait doğrudan veya dolaylı payların sermayenin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuzüç veya yüzde ellisini aŖması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların, bu oranların altına düŖmesi sonucunu veren pay devirleri Kurulun iznine tâbidir.

Yönetim kuruluna veya denetim komitesine üye belirleme imtiyazı veren payların tesisi, devri veya yeni imtiyazlı pay ihracı yukarıdaki oransal sınırlara bakılmaksızın Kurulun iznine tâbidir.

Bu izinlerin verilmesinde, bankanın devralınan hisselerinin nominal değerinin yüzde biri oranında devir payının devralan tarafından Fona yatırılması zorunludur.

Ortak sayısının beŖten aŖaęı düŖmesine yol ačan iŖlemler ile izin alınmadan yapılan pay devirleri pay defterine kaydolunmaz. Bu hükme aykırı olarak pay defterine yapılan kayıtlar hükümsüzdür. Oy hakkı edinilmesi ve hisselerin üzerinde intifa hakkı tesisinde de bu hüküm uygulanır.

Nitelikli paya sahip olan ortakların kurucularda aranan nitelikleri taŖması Ŗarttır. Kurucularda aranan nitelikleri kaybeden nitelikli paya

sahip ortaklar temettü dışındaki ortaklık haklarından yararlanamaz. Bu halde, diğer ortaklık hakları Kurumun bildirimine üzerine Fon tarafından kullanılır. Bu ortaklar sermayedeki doğrudan ve dolaylı payları yüzde onun altına düşene kadar rüçhan haklarını kullanamazlar.

Bir bankanın sermayesinin yüzde on veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin paylarının doğrudan veya dolaylı olarak birinci fıkrada belirtilen oranlar veya esaslar dâhilinde el değiştirmesi, devralacak ortağın kurucularda aranan nitelikleri taşıması şartıyla Kurulun iznine tâbidir.

Kurulun izni olmadan payların devredilmesi hâlinde, bu paylara ait temettü hariç ortaklık hakları Fon tarafından kullanılır.

Hisseleri borsada işlem gören bankaların hisselerinin borsadan alınması ve bir bankanın hisselerinin 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre icra dairesinden satın alınması durumunda gerçekleştirilecek işlemlere ve bu maddenin uygulanmasına dair usûl ve esaslar Kurulca belirlenir.”

Buna göre, yabancı gerçek veya tüzel kişilerce Türkiye’de kurulu bankalarda ortaklık hakkı sağlayan pay edinim ve devirleri belirli şartlar altında Kurulun iznine tâbidir. İzne tâbi işlemler şunlardan oluşmaktadır:

1- Türkiye’de kurulu bankalarda doğrudan veya dolaylı pay sahipliği yoluyla sermayenin %10’unu ve daha fazlasını temsil eden payların edinilmesi;

2- Bir ortağa ait doğrudan veya dolaylı payların sermayenin yüzde on, yüzde yirmi, yüzde otuzüç veya yüzde ellisini aşması sonucunu veren pay edinimleri;

3- Bir ortağa ait payların sermayenin yüzde on yüzde yirmi, yüzde otuzüç veya yüzde elli oranının altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri.

Kanun hükmünde yapılan bir diğer önemli düzenleme gereğince, yönetim kuruluna veya denetim komitesine üye belirleme imtiyazı veren payların tesisi, devri veya yeni imtiyazlı pay ihracı hiçbir oransal sınırlamaya bakılmaksızın Kurulun iznine tâbidir.

Kanun hükmüne göre Kurulun iznine tâbi bir başka işlem ise, tüzel kişilerin paylarının devrinde söz konusudur. Yapılan düzenlemeye göre, bir bankanın sermayesinin %10 veya daha fazlasına sahip olan tüzel kişilerin paylarının doğrudan veya dolaylı olarak B.K.'nin 18'inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen oranlar veya esaslar dâhilinde el değıştirmesi, devralacak ortağın kuruculara aranan nitelikleri taşıması şartıyla Kurulun iznine tâbidir.

Sonuç itibariyle; Türkiye'de kurulmuş olan bir yerli bankanın hisse senetlerinin yabancı bir banka veya gerçek kişiye satılmak istenmesi halinde bunun için Kurumdan onay (izin) almak gerekmektedir. Bu sayede Kurum Türkiye'de faaliyet gösterecek yabancı sermayeli bankalarda yabancı sermayenin menşei üzerinde birebir etkili olabilecektir. Kurumun elinde bu hususta önemli bir argümanın bulunduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır. Çok hassas bir sektör olan bankacılık sektöründe bu şekilde bir düzenleme sistemin güvenli bir şekilde işlemesi için şarttır.

3. HİSSE DEVİRLERİ İÇİN VERİLECEK BAŞVURU DİLEKÇELERİNE EKLENECEK BELGELER

Bu bölümdeki açılmalarımız da eski ve yeni düzenlemeler göz önünde bulundurularak yapılacaktır. Böylece bu konuda eski ve yeni mevzuat arasındaki farkların görülmesi mümkün olabilecektir. Bu

şekilde bir ayırım hisse devirlerinin gündemde olduğu şu günlerde yeni kanun düzenlemesinin bu konuya bakış açısını da göstermesi bakımından önemlidir.

3.1. “Bankaların Kuruluşu ve Hisse Devirleri İçin Yapılacak İzin Başvurularının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” Hükümlerine Göre Hisse Devri için Gerekli Belgeler

Söz konusu Yönetmeliğin “Yurtdışında Kurulu Banka veya Mali Kurumların, Türkiye’de Banka Kurmaları veya Hisse Devralmaları” başlıklı 6’ncı maddesi hükmüne göre, yurt dışında kurulu banka veya malî kurumların, Türkiye’de mevcut bankalardan birinin hisselerini devralmak üzere Kuruma verecekleri başvuru dilekçelerine aşağıdaki belgeleri eklemek zorundadırlar:

- a) Banka veya malî kurumun ana sözleşmesi;
- b) Türkiye’de banka kurulması veya mevcut bankalardan birinin hisselerinin devralınmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri;
- c) Banka kurulmasından veya hisselerin devralınmasından beklenen faydayı analiz eden detaylı fizibilite raporu ile üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu tahmini bilânço ile kâr ve zarar cetvellerini ve banka sermaye artırımları için gereken tutarı ve bu tutarın sağlanacağı kaynakları içeren rapor;
- d) Banka veya malî kurumun son beş yıla ait bilânço, kâr ve zarar cetvelleri ile yetkili kuruluşlarca düzenlenmiş bağımsız denetim raporları;
- e) Banka veya malî kurumun ortakları ile kurulu bulunduğu ülke dışındaki teşkilat ve organizasyon yapısı ve uluslararası malî piyasa-

lardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeleri ve uluslararası kabul gören derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren rapor;

f) Banka veya malî kurumun kurulduğu veya faaliyette bulunduğu ülkelerde mevduat kabul etmesinin veya bankacılık işlemleri yapmasının yasaklanmamış olduğu ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığına ilişkin ilgili ülke resmi makamlarından alınmış belge;

g) Banka veya malî kurumun son genel kuruluna ilişkin tutanaklar ile sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların bankanın merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı liste;

h) Bankanın merkezinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarının biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütnâme.

Yönetmeliğin 7'nci maddesinde yapılan düzenleme gereğince de yurt dışından temin edilecek belgelerin ilgili ülke resmi makamlarınca ve Türkiye'nin o ülkedeki konsoloslüğünca veya Lahey Devletler Özel Hukuku Konferansı çerçevesinde hazırlanan "Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi" hükümlerine göre onaylanmış olması ve başvuruya belgelerin noter onaylı tercümelerinin de eklenmesi mecburidir.

3.2. "Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik" Hükümlerine Göre Hisse Devri İçin Gerekli Belgeler

"Bankaların Kuruluşu ve Hisse Devirleri İçin Yapılacak İzin Başvurularının Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" 27 Haziran 2001 tarih ve 24445 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Bankaların Ku-

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinde belirtilen belgeler yurt dışında kurulu banka veya malî kurumların Türkiye'de banka kurmaları veya şube açmaları halinde başvuru dilekçelerine eklenecek belgeler için de geçerlidir. Bu belgeler çalışmamın daha önceki bölümlerinde açıklanmış olup, hisse devri için Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine 6'ncı madde hükmünde belirtilen belgelerin eklenmesi gereklidir.

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinde belirtilen belgeler yurt dışında kurulu banka veya malî kurumların Türkiye'de banka kurmaları veya şube açmaları halinde başvuru dilekçelerine eklenecek belgeler için de geçerlidir. Bu belgeler çalışmamın daha önceki bölümlerinde açıklanmış olup, hisse devri için Kuruma verilecek başvuru dilekçelerine 6'ncı madde hükmünde belirtilen belgelerin eklenmesi gereklidir.

3.3. “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik” Hükümlerine Göre Hisse Devri için Gerekli Belgeler

1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan söz konusu Yönetmeliğin **“Pay edinim ve devirleri”** başlıklı 11'inci maddesine göre, Türkiye'de kurulmuş olan bir bankanın paylarının yurt dışında kurulu bir banka veya finans kurumu tarafından devralınması halinde Kuruma yapılacak başvurulara şu belgelerin eklenmesi gerekmektedir.

1) Payların devralınmasından beklenen faydayı analiz eden, yapılacak faaliyetlerin neler olduğunu, iç denetim, iç kontrol ve risk yönetiminin nasıl gerçekleştirileceğini içeren iş plânları ile bankanın yapısal örgütlenmesini gösteren ve kuruluştan itibaren üç yıllık hedeflerin ortaya konulduğu faaliyet programı,

2) Ana sözleşme,

3) Mevcut bankalardan birinin paylarının devralınmasına ilişkin yetkili kurullarından alınmış karar örnekleri,

4) Son beş yıla ait bilanço ve gelir tabloları ile bağımsız denetim raporları,

5) Kurulmuş oldukları veya faaliyette buldukları ülkede mevduat veya katılım fonu kabul etmelerinin veya bankacılık faaliyetinde bulunmalarının yasaklanmamış olduğuna ve/veya faaliyetlerinde herhangi bir kısıtlama bulunmadığına ilişkin yetkili kurullarından alınmış belge,

6) Kurulu buldukları ülke dışındaki teşkilat ve organizasyon yapısı, uluslararası malî piyasalardaki faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi ve belgeler ile banka veya finansal kuruluşlar hakkında derecelendirme şirketleri tarafından hazırlanan ve öngörülen derecelendirmeyi de içeren rapor,

7) Merkezlerinin bulunduğu ülke mevzuatına göre yetkili bağımsız denetim kuruluşlarından biri tarafından her yıl yapılacak incelemeye ilişkin raporların Kuruma tevdi edileceğine dair taahhütname,

8) Son genel kurullarına ilişkin tutanaklarla, sermayenin yüzde onundan fazlasına sahip ortakların, merkezlerinin bulunduğu ülkenin yetkili makamlarınca onaylı bir listesi.

Yönetmelikte yapılan bir başka düzenlemeye göre; Kurum, gerekli göreceği ilave bilgi ve belgeleri de talep edebilecektir. Bankalardan yukarıda belirtilen belgelerden farklı olarak istenecek bilgi ve belgeler çerçevesinde işlem tesis etmeye Kurul yetkilidir.

Yönetmelikteki bir başka önemli düzenleme gereğince de herhangi bir pay devri söz konusu olmasa dahi, mevcut paylar üzerine imtiyaz tesisi, imtiyazın kaldırılması veya intifa hakkı tesisi de Yönetmeliğin 11'inci maddesinde belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde Kurulun iznine tâbidir.

Ayrıca; Yönetmelik düzenlemesi gereğince hisseleri borsada işlem gören bankaların hisselerinin borsadan alınması ve bir bankanın hisselerinin 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İ.İ.K. hükümlerine göre icra dairesinden satın alınması durumunda da Yönetmeliğin 11'inci maddesi uygulanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞUBE ŞEKLİNDE BANKACILIK FAALİYETİNDE BULUNACAK YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE'DE ŞUBE AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Bankacılık mevzuatı uygulamasında kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye'deki bankacılık faaliyetinin önemli bir uygulaması Türkiye'de şube açılması oluşturmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren ve Osmanlı İmparatorluğu döneminden bu yana faaliyet gösteren yabancı banka şubeleri Türkiye'deki para ve sermaye piyasasının önemli bir aktörü konumundadır.

Çalışmamın daha önceki bölümlerinde de belirttiğim gibi, yabancı kurumların Türkiye'deki bankacılık faaliyetlerinin Türkiye'de banka kurmak dışında Türkiye'de şube açmak şeklinde tezahür etmektedir. Bankacılık mevzuatı uygulamasında kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankaların Türkiye'de banka kurmanın dışında faaliyet gösterebilecekleri tek yol şube açmaktır.

Şube; iktisadi bakımdan bir ana kuruma bağlı olarak faaliyet gösteren, üçüncü kişilere karşı işletme adına bağımsız hareket eden, belli bir kanunî veya iş merkezi olan ve merkezinin yaptığı işlemlerle meşgul olan ticaret işletmesidir⁶.

⁶ KOCAİMAMOĞLU Sururi, Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 208, Sh. 609.

B.K.’nın 3’üncü maddesine göre şube; “Elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü ‘işyerini’,”⁷ ifade eder.

Tanıma göre, banka şubesinin iki temel özelliği bulunmaktadır. Bir şubenin “banka şubesi” olarak nitelendirilebilmesi için bu şubenin mevduat kabul etmek ve diğer bankacılık işlemleri yapmak üzere kurulması gerekir. Banka şubelerinin ayrıca bankaların bağımlı bir parçası olması zorunludur. Bu da şubelerin ikinci ve önemli özelliğidir.

Doktrinde verilen bir diğer tanıma göre şube; ticarî işletme kapsamında yürütülen faaliyetin yaygınlaşması, işletmelerin tek bir merkezden yönetilmesini zorlaştırabilir ve bu durum karşısında tacir, işleri, merkezden yönetmek yerine kuracağı ve merkezdeki ticari işletmeden tamamen bağımsız olmayan birimleri aracılığıyla mahallinde yürütmek isteyebilir. İşte bu ihtiyacın karşılanması amacıyla açılan ticari işletmelere şube adı verilir⁸.

Yabancı banka şubelerinin vergi mevzuatı açısından değerlendirdiğimizde ise şu sonuçlara ulaşmak mümkündür. K.V.K.’nın sistematiki-

7 4389 sayılı B.K.’nın 2’nci maddesinde ise şube şu şekilde tanımlanmıştır: Şube; “Bankaların elektronik işlem cihazlarından ibaret birimleri hariç, şube, ajans ve mevduat kabulü veya diğer bankacılık işlemleriyle uğraşan sabit ya da seyyar büroları gibi her türlü ‘yerel teşkilatlarını’” ifade eder. Görüldüğü üzere 4389 sayılı B.K.’nın şube tanımında yer alan ve yanlış uygulamalara neden olabilecek “**yerel teşkilatları**” ibaresi yerine teknik açıdan daha uygun olan “**işyeri**” terimi kullanılmıştır.

8 ARKAN Sabih, Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 276, Ankara-1993, Sh. 33-34.

ği içerisinde, hem kanunî merkezi hem de iş merkezi Türkiye’de bulunmayan yabancı bir kurumun Türkiye’de kazanç sağlaması için, V.U.K.’nun 156’ncı maddesinde sayılan türden bir işyeri⁹ açması veya Türkiye’de 193 sayılı G.V.K.’nun 8’inci maddesinde yazılı türden daimi temsilci bulundurması gerekmektedir.

Ancak; dar mükellefiyete tâbi yabancı bankaların Türkiye’de işyeri açmadan veya daimi temsilcisi bulundurmadan da kazanç elde etmeleri mümkündür. Bu şekildeki bir kazanç (menkul sermaye iradı (faiz geliri) bu kurumların, Türkiye’de yatırdıkları sermaye karşılığında elde ettikleri faiz gelirlerinden ibarettir. B.K.’na göre yabancı bir bankanın Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunabilmesi için şube şeklinde örgütlenmesinin gerektiği muhakkaktır. Bu kurumların daimi temsilci vasıtası ile Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunması mümkün değildir.

Türkiye’de faaliyet gösteren bankaları yabancı bankalar ve yerli bankalar olmak üzere iki ana grup başlığı altında inceleyebiliriz. Bu-

⁹ Türkiye’de faaliyette bulunan yabancı bankalar genellikle şube şeklinde faaliyet göstermektedirler. Zaten daha öncede ifade ettiğim gibi genellikle yabancı banka denilince anlaşılması gereken yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubeleridir. 5411 sayılı B.K.’nun 3’üncü maddesi hükmünde tanımı yapılan “**şube**” kavramı bankaların bağımlı üniteleri şeklinde değerlendirilmiştir. Madde hükmünde şubeler “**sabit ya da seyyar bürolar**” tanımlaması içerisinde ifade edilmiştir. Aynı şekilde 4389 sayılı B.K.’nun 2’nci maddesinde şube sabit ya da seyyar bürolara atıf yapılarak tanımlanmıştır. Mezkûr kanunda ayrıca bankalarca açılan ajansların da şube kavramı içerisinde değerlendirileceği belirtilmiştir. Ancak, Türkiye’deki bankacılık uygulamasında bankaların ajans şeklindeki birimleri bulunmamaktadır. Sabit ya da seyyar bürolar V.U.K.’nun ilgili maddesinde tanımlanan işyeri kavramı içerisinde değerlendirilebilecek alanlardır. Dolayısıyla, yabancı bankalarca Türkiye’de açılan şubeler V.U.K. kapsamında işyeri oluşturabilecek en belirgin ticarî işletmelerdir.

rada “yabancı banka” tabirinden genellikle yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubelerinin anlaşılmasının gerektiğini daha önce belirtmişim.

5411 sayılı B.K.’nin 6’ncı maddesinde “yabancı banka” tabiri yurt dışında kurulu bankaların Türkiye’de açtıkları şubeler için kullanılmıştır. Dolayısıyla, yabancı banka tabiri kanun hükmünde direkt kullanılmamış, bunun yerine **“yurt dışında kurulu banka”** deyimine yer verilmiştir. Bununla birlikte uygulamada yaygın bir deyim olarak yurt dışında kurulu bankaların Türkiye’de açtıkları şubeler için “yabancı banka şubeleri” tabiri kullanıldığından bu çalışmamızda biz de yeri geldikçe bu deymi kullanacağız. Nitekim B.K.’nda yabancı banka terimi bir tek 106’ncı madde hükmünde kullanılmış olup, bu maddede de Türkiye’de açılan şubelere atıf yapılmıştır.

Sonuç olarak; B.K.’na göre, yabancı bir bankanın Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunabilmesi için Türkiye’de banka kurmak dışında şube şeklinde örgütlenmesi gerektiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu kuraldan hareketle yurt dışında kurulu bankalarca Türkiye’de şube açmadan herhangi bir şekilde bankacılık faaliyetinde bulunulması mümkün değildir. Mesela, Türkiye’de mukim gerçek veya tüzel kişilerle aktedilen daimi temsilcilik sözleşmesine istinaden bu kişiler aracılığıyla Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunulması mümkün değildir. Aynı şekilde Türkiye’de yerleşik bir banka ile imzalanan muhabirlik sözleşmesine istinaden muhabir bankanın şubeleri kullanılarak bankacılık faaliyetinde bulunulması da mümkün değildir.

Çalışmamın yabancı bankalarca Türkiye’de banka kurma esasları bölümünde de belirttiğim gibi teorik olarak yabancı bir banka Türkiye’de ‘bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere’ üç şekilde faaliyette bulunabilir:

1- Yabancı gerçek ve tüzel kişiler (bankalar) Türkiye’de bir banka kurabilir veya daha önce kurulmuş olan bir bankaya ortak olarak katılabilirler;

2- Yabancı bankanın Türkiye’de işyeri (şubesi) bulunabilir; veya, yabancı banka Türkiye’de yürüttüğü bankacılık hizmetlerini daimi temsilci vasıtasıyla yürütebilir.

3- Yabancı bankalar ellerindeki atıl fonları Türkiye’de para ve sermaye piyasasına plase ederek faaliyette bulunabilirler. Diğer bir ifade ile sahip olduğu menkul sermaye ile Türkiye’de kazanç ve/veya elde edebilir.

Konuya bir başka açıdan yaklaştığımızda yurt dışında mukim bankaların Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunmak amacıyla şube açmak istemeleri durumunda önlerinde dört alternatif seçeneğin bulunduğunu söyleyebilirim. Bu seçenekler şunlardan ibarettir:

1- Türkiye’de sınırları Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen ve çeşitli kanunlarla vergi ve diğer yasal yükümlülüklerden arındırılmış serbest bölgelerde şube açılabilir.

2- Türkiye’de serbest bölge dışında herhangi bir yerde şube açılabilir.

3- Hem serbest bölgede hem de serbest bölge dışında şube açılabilir.

4- Önce Türkiye’nin herhangi bir yerinde (serbest bölge dışında) şube açılabilir. Daha sonra merkez firma tarafından serbest bölgede veya Türkiye’deki şube tarafından serbest bölgede şube açılabilir.

Daha öncede belirttiğim gibi, daimi temsilci vasıtası ile Türkiye’de bankacılık işlemlerinde bulunulması özellikle mevduat toplanması

veya katılım fonu kabul edilmesi söz konusu olamayacağı için yabancı bankaların Türkiye’deki bankacılık faaliyetleri banka kurmak veya şube açarak icra edilebilecek veya şube açmadan sahip olunan nakdî sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla kazanç elde etme şeklinde olacaktır.

Yabancı bankaların Türkiye’de açtıkları şubeler gerek bu şubelerin iktisadî organizasyonu gerekse şubelerde elde edilen kazanç ve iratların Türk vergi mevzuatına göre vergilendirilmesi esasları açısından ayrıntılarıyla irdelenmesi gereken önemli bir çalışma alanıdır. Bu çalışmamda konu her iki açıdan değerlendirmeye tâbi tutulacaktır. Vergilendirme esaslarının iyi değerlendirilebilmesi için çalışmamın aşağıdaki bölümünde öncelikle yabancı bankaların Türkiye’de şube açma şartlarını üzerinde durulacaktır. Bu analiz yapılırken de 4389 sayılı B.K. ve 5411 sayılı B.K. ayrı ayrı analiz edilecektir.

2. YABANCI BANKALARIN TÜRKİYE’DE ŞUBE AÇMA ESASLARI

Esas itibariyle yabancı bankaların Türkiye’de şube açma esaslarını düzenleyen Bankacılık Kanunları arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle 5411 sayılı B.K.’nda yabancı bankaların Türkiye’de şube açma esasları hususunda getirilmiş farklı bir kural bulunmamaktadır. Ancak, yabancı kurumlarca Türkiye’de şube açma esaslarının her iki kanun düzenlemesi açısından ayrı ayrı irdelenmesinde fayda görüyorum.

2.1 4389 Sayılı B.K.’na Göre Türkiye’de Şube Açma Esasları

Bankacılık uygulamasında 4389 sayılı Kanun ile 5411 sayılı B.K. arasında Türkiye’nin herhangi bir yerinde şube açma ile serbest bölgelerde şube açma esasları arasında bazı farklılıklar bulunmaktaydı.

Bu nedenle, Türkiye’de şube açma esasları her iki model açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Ayrıca; 5084 sayılı “Yatırımların ve İstihdamın Teşviki ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” öncesinde serbest bölgelerde açılan şubelerin vergilendirilmesi esasları farklı kurallara bağlandığı için konunun bu şekilde ikili bir ayırım içerisinde ele alınması vergilendirme esaslarının belirlendiği diğer bölümlerde yol gösterici olacaktır.

2.1.1. Türkiye’nin Herhangi Bir Yerinde Şube Açma Esasları

B.K.’nin 7’nci maddesinin 1’inci bent hükmüne göre yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’de ilk şubesinin açılmasına Kurulun, en az beş üyesinin olumlu oyuyla aldığı karara istinaden izin verilecektir. Buna göre, 4389 sayılı B.K. yabancı bankalarca Türkiye’de ilk şubenin açılmasında izin sistemini benimsemiştir. İzin bağımsız bir kurul olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’ndan alınacaktır.

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan yabancı bankaların Türkiye’de açacakları ilk şube için izin mekanizmasının getirilmesinin temel amacı; bu bankalar Türkiye’de mevduat kabul etmek ve diğer bankacılık işlemleri yapmak üzere şube açtıklarından, mudilerin hukukî güvenliğinin sağlanmasıdır.

B.K.’nin 7’nci maddesinin 3’üncü bendine göre; Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurt dışında kurulu bankaların ise aşağıdaki şartları taşımaları zorunludur:

1- Türkiye’ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin yirmi trilyon liradan az olmaması;

2- Kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevduat kabul etmelerinin veya bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış veya kısıtlanmamış olması.

4389 sayılı B.K.'na göre, yabancı bankalarca ilk şube dışında açılacak şubeler için B.K.'nun 9'uncu maddesinin 6'ncı bent hükmünün (a) alt bendi hükmü cari olmaktaydı. Buna göre, yurt dışında kurulu bankaların Kurulca belirlenecek esaslara uymaları ve B.K. uyarınca yürürlüğe konulacak standart oranları gerçekleştirmeleri kaydıyla şube açmaları serbesttir. Ancak Kurul, gerektiğinde bankaların şube açmasını izne tâbi tutabilmekteydi. Bankaların, merkez şubesi hariç, her bir şubesi için en az B.K.'nun 7'nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde yazılı sermaye miktarının %1 oranında öz kaynak bulundurmaları zorunluydu¹⁰.

Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 11'inci maddesinin (4) numaralı bent hükmüne göre, Kurul, gerektiğinde bankaların şube açmalarını izne tâbi tutabilecek veya kısıtlayabilecektir. Bu düzenlemeden hareketle, Kurulun, yabancı bankaların Türkiye'de açmış oldukları ilk şube dışındaki şube açılışını izne tâbi tutma yetkisi bulunduğu gibi şube sayısını kısıtlama yetkisi de bulunmaktaydı. Yeni yönetmelik ile bu şart kaldırılmış; Kurula gerektiğinde bankaların şube açmaları için ilave şartlar arama yetkisi verilmiştir.

Benzer bir düzenlemeye Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 11'inci maddesinin (7) numaralı bent hükmünde

¹⁰ Bu düzenlemeye 5411 sayılı B.K.'nda yer verilmemiştir. Buna göre, yeni şube açılışında 5411 sayılı Kanun ile bankaların öz kaynak bulundurma zorunluğunu kaldırılmıştır.

yer verilmiştir. Madde hükmüne göre, Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların serbest bölgelerde şube açmaları ile yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye’de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbidir.

2.1.2. Serbest Bölgelerde Şube Açma Esasları

Türkiye’nin siyasî sınırları içerisinde kurulmuş olan serbest bölgelerde şube açmak suretiyle bankacılık faaliyetinde bulunacak olan yabancı bankaların B.K.’nin 7’nci maddesinin 3’üncü bendinde belirtilen şartları sağlamaları gerekmektedir.

B.K.’nin 7’nci maddesinin 5’inci bendindeki özel düzenleme gereğince de Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere yurt dışında kurulu bankalarca şube açılmasına ilişkin hususlar, bölgede açılan şubelerin faaliyet esas ve alanları, hesap ve kayıt düzeni ile denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli durdurulması Kurulun iznine tâbidir.

2.2. 5411 Sayılı B.K.’na Göre Türkiye’de Şube Açma Esasları

B.K.’nin 6’ncı maddesi hükmüne göre, yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’de ilk şubesinin açılmasına, B.K.’nda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurulun, en az beş üyesinin olumlu oyuyla aldığı karara istinaden izin verilecektir.

Eski düzenlemede geçerli olan şube açılışı için Bakanlar Kurulu’ndan izin alınması esası daha öncede belirttiğimiz gibi 4491 sayılı Kanun ile kaldırılmıştır. 5411 sayılı B.K.’nda yapılan bu düzenlemeyle; Türkiye’de kurulacak yabancı sermayeli bankaların kuruluş prosedürü ile yabancı bankalarca Türkiye’de şube açılmasına ilişkin prosedür arasında paralellik sağlanması amaçlanmıştır.

B.K.'nın 6'ncı maddesinde belirtilen kurallar dâhilinde yabancı bankalarca Türkiye'de şube açılmasında aşağıda belirteceğim esaslar geçerli olacaktır. Bu noktada öncelikle şu hususu belirtmekte fayda görüyorum. Banka kuruluşunda olduğu gibi yabancı bankalarca Türkiye'de şube açılmasında 4389 sayılı B.K.'dan önemli ölçüde farklı bir düzenlemeye 5411 sayılı B.K.'nda yer verilmemiştir. Her iki kanun düzenlemesinde de şube açılışı benzer esaslara bağlanmıştır.

Diğer yandan; Türkiye'de açılan şubelerin bankacılık mevzuatı hükümlerine göre faaliyet esaslarına geçmeden önce ticaret mevzuatı da göz önünde bulundurularak ticaret erbabı tarafından Türkiye'de açılacak olan şubelerin taşımaları gereken özelliklerin belirtilmesi gerekmektedir.

B.K. hükümlerine göre açılan şubeleri şube yapan en önemli özellik, daha doğrusu Türkiye'de açılan ticarî işletmelerin şube olarak kabul edilebilmesi için, bu birimlerin merkez firmanın iştiğal ettiği bankacılık işlemleriyle uğraşması şarttır. Bunun dışında, açılan banka şubelerinin aşağıda belirteceğim özelliklere sahip olması gerekmektedir¹¹.

Ancak; daha önce şu hususun belirtilmesinde yarar vardır. Aşağıda belirteceğim özelliklere sahip olan iktisadî ünitelerin şube olarak kabul edilebilmesi için bu birimlerin teknik açıdan adının şube olmasının bir önemi bulunmamaktadır. Yabancı bankalar tarafından açılan ve aşağıdaki özelliklere sahip büro, şube, ajans, iktisadî ünite ve bağımlı veya bağımsız birimler şube olarak kabul edilmelidir.

¹¹ KOCAİMAMOĞLU, A.g.e., Sh. 609.; ARKAN, A.g.e., Sh. 36-37.

Bununla birlikte T.T.K. hükümlerine göre yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılan şubelerin ticaret unvanında “şube” kelimesinin bulunması zorunludur. Bu nedenle, ulusal ve uluslararası hukukta adı ne olursa olsun açılan iktisadî üniteler Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunmak istiyorsa unvanında bu kelimeye yer vermesi gerekmektedir.

1- Şubenin yönetim ve teşkilat bakımından merkeze bağlı olması gerekir. Buna göre, şubenin işletme organizasyonu merkez tarafından yapılır. Dolayısıyla, merkez firma ile Türkiye’de açılan şubenin aynı kişilere ait olması gerekmektedir.

Merkeze bağımlılığın en önemli sonucu, şubenin merkezden ayrı olarak bağımsız işletme politikaları izleyememesi; vergi mevzuatımızdaki hükümler saklı kalmak şartıyla şubenin kâr ve zararının merkeze ait olması; şube aracılığıyla Türkiye’de yapılan hukukî işlemler ve şubeyi borç altına sokan akitlerde sorumluluğun şubede değil merkezdeki firmaya ait olmasıdır. Bu nedenle, Türkiye’deki şube faaliyetlerinden haksızlığa uğradığını düşünen şahıslar hasım olarak yurt dışındaki merkez firmayı gösterebileceklerdir.

2- Şube, dış ilişkilerde kendi alanına giren konularda merkeze bağlı değildir, merkez adına ve hesabına hareket ederek onun adına borçlanır ve işler yapar. Bu durumda Türkiye’de şube şeklinde otel açan bir işletmenin şube adına rezervasyon yapan başka bir şehirdeki rezervasyon bürosu, şube olarak nitelendirilemez. Çünkü rezervasyon bürolarında şubenin yaptığı işlemler yapılmamakta sadece otele müşteri bulunmaktadır.

Türkiye’de, yabancı bankalar tarafından açılan şubelerin şube olarak nitelendirilebilmesi için şubede mutlaka merkezin yaptığı her türlü bankacılık işleminin yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Çok ulus-

lu bir bankanın dünyanın çeşitli ülkelerindeki banka şubeleri yaptığı işler bakımından birbirleriyle benzerlik arz etmeyebilir. Bir ülkedeki şube mevduat kabul etmek ve kredi açma işlemlerini yapmakla beraber ticarî senetlerle ilgili işlemleri yapması yasaklanmış olabilir; yine bir diğer ülkede açılan şube mevduat kabul etmek ve kredi vermek gibi asli işlemleri yapmakla beraber kambiyo işlemleri yapmaya yetkili olmayabilir. Bu gibi durumlarda bu iktisadî üniteleri de şube olarak kabul etmek gerekmektedir. Burada esas olarak merkezdeki bankanın yapmış olduğu asli nitelik arz eden işlemlerin şubede de yapılmasını aramak yeterli olacaktır. Bankanın kanunî merkezinin bulunduğu ülkedeki merkez şubede yapılan asli nitelikteki bankacılık hizmeti ise genelde mevduat kabul etme ve kredi verme işlemleridir.

3- Merkez ve şubenin faaliyet konuları arasında benzerlik bulunmalıdır. Konular arasında hiç bir ilişki yoksa, şubeden söz edilmesi mümkün değildir.

4- Şube ile merkezin ticaret unvanları aynı olmalıdır. Ancak, şubenin unvanına onun şube olduğunu gösteren ilavelerin yapılması gerekir.

5- Muhasebe bakımından şubenin ayrı bir teşkilâtı vardır. Ancak, şubede yapılan işlemler bağımsız bir muhasebe sistemi değildir. Bütün hesapların merkezde birleştirilmesi halinde şubeler ayrı bir muhasebe disiplini oluşturabileceklerdir.

6- Şube merkezdeki işletmeden yarı bağımsız bir firma konumunda olduğundan merkez ile şube arasında yer ve yönetim ayrılığı olması kaçınılmazdır. Şubenin kuruluş amaçları merkezdeki işletmenin yükünü azaltmak ve yurt çapında veya daha ileri bir örgütlenme ile dünya çapında bankacılık işlemlerini yaygınlaştırmak olduğundan

şube ile merkez arasında yer bakımında farklılık bulunması kaçınılmazdır. Ancak, mekan bakımından farklılığı kesin çizgilerle ayırmak her zaman mümkün olmadığı gibi, yer bakımından ayrılığı dar biçimde anlamamak gerekir. Şube, merkezin bulunduğu şehirde açılacağı gibi başka bir şehirde de açılabilir; ülke dışında da açılabilir. Hatta, şube mekansal ayrılık bakımından aynı binadaki farklı üniteler şeklinde de olabilir.

2.2.1. Türkiye'nin Herhangi Bir Yerinde Şube Açma Esasları

B.K.'nin 2'nci maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre, yurt dışında kurulmuş bankaların Türkiye'deki şubeleri 5411 sayılı B.K. hükümlerine tâbidir. Yani, yabancı bankalar Türkiye'de şube açmak istedikleri zaman B.K. hükümlerine göre işlem yapmaları gerekmektedir. Yabancı bankaların Türkiye'de açtıkları şubelere B.K. hükümlerinin uygulanması, kanunların yerselliği ilkesinin doğal bir sonucudur.

Yurt dışında bankacılık faaliyetinde bulunan yabancı bankaların Türkiye'de şube açarak mevduat kabul etmek veya bankacılık işlemleri yapmak istedikleri zaman ilk şubenin açılmasında yukarıda da belirttiğim gibi B.K.'nin 6'ncı maddesi geçerli olacaktır. Yani, Türkiye'de açılacak yabancı banka şubelerinin ilk açılış izni Kurul tarafından verilecektir.

Türkiye'de kurulu bir bankanın yabancı ülkelerde şube açabilme yetkisine sahip olması otomatik olarak yurt dışında mukim yabancı bankalarca da Türkiye'de şube açılabilmesini gerektirir. Uluslararası hukukta geçerli olan "mütekabiliyet esası (ilkesi)" gereğince bu bir zorunluluktur. Bu nedenle, bankacılık mevzuatında Türkiye'de kurulu bankaların yurt dışında şube açma esasları ile yabancı bankalarca Türkiye'de şube açma esasları beraberce düzenlenmiştir.

5411 sayılı Kanunun “**Merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye’de şube açma şartları**” başlıklı 9’uncu maddesi hükmünde ise, yabancı bankalarca Türkiye’de şube açılması için gerekli olan şartlar düzenlenmiştir. Buna göre, Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurt dışında kurulu bankaların aşağıdaki şartları taşımaları gerekmektedir:

- 1- Merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinde yasaklamanın bulunmamış olması;
- 2- Merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili denetim merciinin Türkiye’de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz görüşünün bulunmaması;
- 3- Ödenmiş sermayesinin Türkiye’ye tahsis edilen kısmının 5411 sayılı Kanunun 7’nci maddesinde belirtilen miktardan az olmaması;
- 4- Müdürler Kurulu üyelerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen şartları ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeyi haiz olmaları¹²;
- 5- İzin kapsamındaki faaliyet konularına ait iş plânlarını, ilk üç yıl için bütçe plânını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi;
- 6- Dahil olduğu grubun ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması.

¹² Müdürler Kurulu üyeleri aynı zamanda 7 Temmuz 2006 tarih ve 26221 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 04.07.2006 tarih ve 1918 sayılı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararında belirtilen nitelikleri taşıması zorunludur.

Ayrıca; yabancı bankalara merkezinin daha doğrusu kanunî iş merkezinin bulunduğu ülkedeki yerel düzenlemelere aykırılıkları nedeniyle faaliyeti yasaklanan konularda faaliyet izni verilmesi mümkün değildir.

Türkiye’de şube açmak suretiyle bankacılık faaliyetinde bulunmak isteyen yabancı bankaların yerine getirmek zorunda oldukları aşağıdaki şartlar özel bir öneme sahiptir.

1- B.K.’nun 9’uncu maddesinin (a) bendine göre, yabancı bankaların merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinin yasaklanmamış olması gereklidir. Mukimi olduğu ülkede bankacılık yapma faaliyeti herhangi bir nedenle yasaklanan bankaların Türkiye’de şube şeklinde de olsa dahi bankacılık faaliyetinde bulunması düşünülemez¹³.

Burada şu noktayı da belirtmemde fayda vardır. Yabancı bankaların Türkiye’de açacakları şubenin mevduat kabul etme gibi bir fonksiyonunun olmaması, yani şubenin mevduat kabul etme dışında bankacılık işlemleri yapmak üzere faaliyette bulunması halinde sadece bankacılık işlemleri yapma hususunda yasaklanmamış olması yeterli değildir. Türkiye’deki şube mevduat kabul etmese dahi iktisadî işletmenin merkezinin bulunduğu ülkede mevduat kabul etmesinin yasaklanması halinde yabancı kurumun Türkiye’de şube açması mümkün değildir.

¹³ 4389 sayılı B.K.’nun 7’nci maddesinin 3-b bendi hükmünde bu konuda, yabancı bankaların kuruldukları veya faaliyette buldukları ülkelerde mevduat kabul etmeleri veya bankacılık işlemleri yapmalarının yasaklanmamış veya kısıtlanmamış olması şartı getirilmişti.

2- B.K.'nun 9'uncu maddesinin (c) bendine göre, Türkiye'de açılan şubelerin ödenmiş sermayesinin Türkiye'ye tahsis edilen kısmının B.K.'nun 7'nci maddesinde belirtilen miktardan az olmaması gereklidir. Yani, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayesinin otuzmilyon Yeni Türk Lirasından az olmaması gerekir¹⁴.

Türkiye'de anonim şirket şeklinde kurulacak yerli veya yabancı sermayeli bankalar için asgari bir sermaye miktarı belirlendiği için, şube açılışında da asgari bir sermaye miktarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla B.K.'nun 9'uncu maddesinde yapılan düzenleme 7'nci maddesi ile paralel bir düzenlemedir.

3- Türkiye'de şube açma izni alan yabancı bankaların, mevduat kabulü veya bankacılık işlemleri yapmak üzere ayrıca izin alması şarttır. Bu izin bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine Kurulca verilecektir. Ayrıca bu izin Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır (B.K. Mad.: 10/1).

4- Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki yönetim merkezlerinde, yönetim kurulu yetki ve sorumluluklarını taşıyan, merkez şube müdürünün de dâhil olduğu en az üç kişilik bir müdürler kurulunun oluşturulması şarttır. B.K. uygulamasında müdürler kurulu yönetim kurulu hükmünde kabul edilmektedir (B.K. Mad.: 23/2).

¹⁴ 4389 sayılı B.K.'na göre, yabancı bankaların Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayelerinin B.K.'nun 7'nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde belirtilen miktardan az olmaması şarttır. Yani, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'ye ayrılan ödenmiş sermayesinin yirmi trilyon liradan az olmaması gerekliydi.

5- Yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki şubelerinde görevli müdürler kurulu başkan ve üyeleri, seçilmeleri veya atanmalarından sonra yerel ticaret mahkemesi huzurunda yemin etmek zorundadır. Aksi takdirde bu kişiler göreve başlayamayacaklardır (B.K. Mad.: 27).

6- Müdürler Kurulu başkan ve üyeleri 19.04.1990 tarihinde kabul edilen 3628 sayılı "Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu" hükümleri uyarınca mal bildiriminde bulunmak zorundadır.

7- B.K.'nun 25'inci maddesinin 2'nci fıkrası hükmüne göre, başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdür yardımcısına denk veya daha üst konumlarda icra-î nitelikte görev yapan diğer yöneticiler B.K.'nun genel müdür yardımcılarına ilişkin hükümlerine tâbidir. Buna göre, müdürler kurulunun diğer üyeleri genel müdür yardımcısı gibi değerlendirileceklerdir. Dolayısıyla, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'de açtıkları şubeye atanan merkez şube müdürü ve müdürler kurulunun diğer üyelerinin B.K.'nun 25'inci maddesindeki şartları taşımaları gerekmektedir.

B.K.'nun 25'inci maddesinin 5'inci fıkrası hükmüne göre ise, genel müdürün sahip olması gereken nitelikler ve atanmalarına veya görevden alınmalarına ilişkin yükümlülükler bakımından, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki merkez şubesi müdürü, genel müdür gibi değerlendirilecektir.

Yabancı bankalar tarafından Türkiye'de açılan ilk şubeden sonraki şubelerin açılması ile ilgili olarak B.K.'nda özel bir belirlemeye gidilmemiştir. B.K.'nun 6'ncı maddesinin 1'inci fıkrasınının mefhumu muhalifine göre, yabancı bankalarca Türkiye'de ilk şubelerin açılışı

izne tâbidir. İlk şubeden sonra açılacak diğer şubeler için izin sistemi geçerli değildir. Bununla ilgili olarak 5472 sayılı Kanunla değişik B.K.’nun 13’üncü maddesi hükmü geçerlidir. Buna göre, B.K.’nda yer alan kurumsal yönetim hükümleri ile koruyucu hükümler dikkate alınarak Kurulca belirlenecek esaslara uyulması ve Kuruma bildirilmesi kaydıyla yabancı bankalarca yurt içinde şube açılması serbesttir.

“Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin” 8’inci maddesi hükmüne göre, Kurulun bankaların şube açmalarını izne tâbi tutması veya kısıtlaması söz konusu değildir. Ancak, Yönetmelikte belirtilen şartları taşımayan bankalar hiçbir şekil ve surette yeni şube açamazlar. Diğer yandan, Kurul gerektiğinde bankaların şube açmaları için ilave şartlar arayabilecektir.

Mezkûr Yönetmeliğin 8’inci maddesinin (6) numaralı bent hükmünde özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre, yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye’de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbi olacaktır. Yurt içinde şube açma esasları ise B.K.’nun 13’üncü maddesinde düzenlenmiştir.

Yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılacak ilk şubelerde görevli müdürler kurulu üyelerinin B.K.’nun 8’inci maddesinde belirtilen şartları sağlamalarına gerek yoktur. Çünkü, ilgili madde hükmü Türkiye’de kurulacak bankalar için kurucularda aranacak şartları düzenlemektedir.

Yabancı banka şubelerinde görevli müdürler kurulu üyelerinin haiz olması gereken vasıflar B.K.’nun 9’uncu maddesinde düzenlenmiştir. B.K.’nun 9’uncu maddesinin (d) bendine göre, müdürler kurulu üyelerinin, B.K.’nun kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen

şartları ve plânlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek meslekî tecrübeye haiz olmaları yeterlidir.

Uygulamada, Türkiye’de açılan yabancı banka şubelerinin ticaret unvanı ile ilgili olarak çeşitli sorunlarla karşılaşılması kaçınılmaz olmaktadır. Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan bankalar mükimi oldukları ülkenin mevzuat hükümlerine tâbi olduklarından bu bankaların ticaret unvanında “banka” kelimesi veya kendi dilinde bu kelimeye tekabül eden kelime yer almayabilir. Bu durumda bu bankalar Türkiye’de şube açmak istedikleri zaman ilgili şirketin mükimi olduğu ülkede bankacılık yapıp yapmadığının araştırılması gerekmektedir. Yapılan araştırma neticesinde Türkiye’de şube açmak isteyen işletmenin bankacılık piyasasında faaliyet göstermeyeceği daha doğrusu faaliyet konusunun bankacılık olmadığı tespit edildiğinde mevcut şubelerin açılışına B.K.’nin 6’ncı maddesi uygulanmayacaktır.

Ancak; bizimde katıldığımız görüşe göre, yurt dışında kurulu olan ve bankacılık faaliyetinde bulunan işletmelerin adı ne olursa olsun, Türkiye’de bankacılık faaliyetinde bulunmak istedikleri zaman Türkiye’deki ticaret unvanında “şube” kelimesinin yer alması durumunda ilk şubenin açılışı için 6’ncı madde uyarınca Kuruldan izin alınması gerekmektedir¹⁵.

Mesela; Türkiye’de şube şeklinde örgütlenen “WestLB A.G.” unvanlı yurt dışında mukim bankanın Türkiye’de açtığı banka şubesinin unvanında kurumun banka olduğuna karine teşkil edecek herhangi bir ibare bulunmadığı halde işletmenin merkezinin bulunduğu

¹⁵ BATTAL Ahmet, Bankalar Kanunu Şerhi (Sorularla Banka Hukuku), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 234, Eylül 2003, Sh. 55.

ülkede bankacılık işlemleri yapmak üzere kurulan tüzel kişi olduğu tespit edildiği için şube açmasına izin verilmiştir. Dolayısıyla “WestLB A.G.” unvanlı şirket tarafından Türkiye’de açılan şubenin yabancı banka şubesi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bankacılık mevzuatına göre bu bankanın unvanında banka kelimesi veya bu kelimeye eşdeğer bir kelimenin mevcudiyetini aramaya gerek yoktur. Ancak, ticaret mevzuatına göre unvanında şube kelimesinin yer almasının gerektiği ise açıktır. Nitekim bu bankanın ticaret siciline kayıtlı unvanında “şube” kelimesi yer almaktadır.

2.2.2. Serbest Bölgelerde Şube Açma Esasları

B.K.’nin 6’ncı maddesinin 1’inci fıkrası hükmüne göre, serbest bölgelerde banka kurulması veya Türkiye’de ve yurt dışında kurulu bankalarca şube açılması ve bu suretle serbest bölgelerde bankacılık faaliyetinde bulunulması B.K. hükümlerine tâbidir.

Serbest bölgelerde bankacılık faaliyetleri ile ilgili olarak “Bankaları İzne Tabi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”in 8’inci maddesinin (6) numaralı bent hükmünde özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu düzenleme gereğince yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye’de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbidir. Bu hüküm Türkiye’de açılan ilk şube dışında yabancı bankalarca serbest bölgelerde açılan diğer şubeler için de geçerlidir.

5411 sayılı B.K. ve bankacılık sektörüne ilişkin diğer mevzuat hükümlerinde eski düzenlemelerde olduğu gibi, serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması hususunda özel düzenlemelere yer verilmemiştir. Serbest bölgelerde kurulan bankalar veya açılan banka şubeleri Türkiye’nin diğer yerlerinde kurulan veya açılan banka şubeleri ile aynı esaslara tâbi tutulmuştur. Böylece serbest

bölgelere özgü bir bankacılık rejimi ihdas edilmemiştir. Amaçlanan da zaten budur.

3. KURULUN ŞUBE AÇILIŞINDA İSTEDİĞİ BELGELER

Şube açılışında Kurulca istenecek belgeler hususunda da eski ve yeni düzenlemenin ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda görüyorum. Bu kapsamda konu 4389 sayılı Kanun ve buna ilişkin mevzuat ile 5411 sayılı B.K. ve buna ilişkin mevzuat düzenlemeleri açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

3.1 4389 Sayılı Kanun Uygulamasında İstenecek Belgeler

Bankaların Kuruluş ve Faaliyetlerine Hakkında Yönetmeliğin 8'inci maddesi hükmüne göre faaliyet izninin Resmi Gazete'de yayımlanmasından önce Kurulun yapacağı tebligata istinaden şu belgelerin tevdi edilmesi zorunludur:

1- Kurucular tarafından, sisteme giriş payı olarak, Kanunun 7'nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde beşine karşılık gelen tutarın faaliyete başlamadan önce Fona yatırıldığına ilişkin belge;

2- Asgari kuruluş sermayesinin yüzde beşine karşılık gelen tutarın faaliyete geçiş tarihinden itibaren bir yıl içinde kurucular tarafından yatırılacağına Fona taahhüt edildiğini gösterir belge;

3- 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (8) sayılı tarifeye 24/6/1994 tarih ve 4008 sayılı Kanunun 34 üncü maddesi ile eklenen finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belge.

3.2. 5411 Sayılı Kanun Uygulamasında İstenecek Belgeler

Türkiye’de ilk şubelerini açan yabancı bankalar mevduat kabul etme ve bankacılık işlemleri yapmak için ayrıca izin almak zorundadır. Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 7’nci maddesine göre, Kurulca verilecek faaliyet izninin Resmî Gazete’de yayınlanmasından önce Kurum yabancı banka temsilcilerine tebligat yaparak çeşitli belgeler talep edecektir. Bu belgeler şunlardır:

a- Kurucular tarafından, sisteme giriş payı olarak, B.K.’nin 10’uncu maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin faaliyete başlamadan önce Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na yatırıldığına ilişkin belge ile geriye kalan tutarın üçer aylık dönemler itibariyle ve üç taksitte Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu hesabına yatırılacağına ilişkin taahhütname;

b- 02.07.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu’na bağlı (8) sayılı tarifede belirtilen finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belge.

Burada şu hususu da belirtmek gerekir. B.K.’nda ve Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin ilgili maddelerinde belirtilen koşulları taşımayan yabancı banka şube yetkililerine gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için Kurumca tebligat yazısı tarihinden itibaren iki ay geçmemek üzere ek süre verilecektir. Bu süre içinde yeniden başvurular hakkında yapılan inceleme sonunda durumları uygun bulunmayanlara sonuç tebliğ edilmekte ve verilmiş olan kuruluş izni tebliğ tarihinden itibaren geçersiz hale gelmektedir. Geçersiz hale ge-

len kuruluş izinleri ise Kurumun haftalık bülteninde yayımlanmaktadır.

4. İLK ŞUBE DIŞINDAKİ ŞUBELERDE AÇILIŞ PROSEDÜRÜ

Gerek 4389 sayılı B.K. ve buna ilişkin mevzuat düzenlemelerinde gerekse 5411 sayılı B.K. ve ilgili mevzuata göre yabancı bankalarca ilk şube dışındaki şubelerin açılış prosedürü aynıdır. Diğer bir ifadeyle 5411 sayılı Kanun ve buna ilişkin mevzuat düzenlemelerinde bu konuda herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

4.1. 4389 Sayılı B.K.’na Göre Şube Açma Prosedürü

Bankaların Kuruluş ve faaliyetleri hakkında yönetmeliğin 11’inci maddesinin 7’nci bent hükmüne göre, yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye’de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbidir.

Buna göre, yurt dışında kurulu bankalar Türkiye’de açacakları ilk şube dışındaki şubeleri için mezkûr Yönetmeliğin 11’inci maddesi hükmü geçerli olacaktır. Bu düzenleme Türkiye’nin siyasî sınırları dahilinde açılacak bütün şubeler için geçerlidir.

4.2. 5411 Sayılı B.K.’na Göre Şube Açma Prosedürü

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8’inci maddesinin (6) numaralı bendi hükmüne göre, yurt dışında kurulu bankaların ilk şubeleri dışında Türkiye’de açacakları diğer şubeler yurt içinde şube açma esaslarına tâbi olacaktır.

Mezkûr Yönetmeliğin 8’inci maddesinin (6) numaralı bendinde yer alan “**Türkiye’de açacakları diğer şubeler**” ibaresi Türkiye’nin siyasî sınırları içerisinde herhangi bir yerde açılacak şubeyi kapsa-

maktadır. Bu nedenle, serbest bölgelerde veya kanunlarla ayrıcalıklı bölge konumuna sahip diğer üretim, tüketim, teknoloji ve istihdam bölgelerinde şube açma B.K.’nun şube açma esaslarına tâbidir.

5. İLK ŞUBE DIŞINDAKİ ŞUBELERİN AÇILIŞ ESASLARI

Konu ile ilgili olarak Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 11’inci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde ve Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8’inci maddesi hükmünde yer alan düzenlemelerin ayrı ayrı değerlendirilmesinde fayda görüyorum.

5.1. Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik Hükümlerine Göre Şube Açılış Esasları

Yabancı bankalarca ilk şube dışındaki şubelerin açılışı için Kuruldan izin alınmasına gerek bulunmamaktadır. Ancak, Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğin 11’inci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde de belirtildiği gibi, yabancı bankaların açacakları şubeler için şu şartların mevcudiyeti gerekmektedir:

- 1- Bankaların mevcut şube sayıları itibariyle öz kaynak eksikliği olmaması gereklidir.
- 2- Yürürlükteki standart oranların gerçekleştirilmesi ve şube açmalarında herhangi bir kısıtlama bulunmayan bankaların; açacakları her yeni şube için B.K.’nin 7’nci maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendinde öngörülen asgari kuruluş sermayesinin %1’i tutarında ilave öz kaynak bulundurmaları gereklidir.

Bulundurulması gereken öz kaynak tutarının hesaplanmasında bu kavramın mahiyetinin bilinmesine ihtiyaç vardır. B.K.F.H.Y. 4’üncü maddesi hükmünde öz kaynak teriminin; “*Ay sonları itibarıyla he-*

saplanmak üzere, bankaların ‘ana sermaye’ ve katkı sermayeleri toplamından, sermayeden indirilen değerlerin düşülmesi sonucu bulunacak tutarı” ifade edeceği belirtilmiştir.

B.K.F.H.Y. 4’üncü maddesine göre, ana sermaye; ödenmiş sermaye, kanunî, ihtiyari ve fevkalade yedek akçeler, vergi karşılığında sonraki dönem kârı ve geçmiş yıllar kârı toplamından oluşur. Ana sermayenin hesaplanmasında, bankaların dönem zararı ile geçmiş yıllar zararı toplamı indirim kalemi olarak dikkate alınacaktır.

Öz kaynak kavramının tanımda geçen **“ana sermaye”** kavramı Bankaların Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmeliğe ilişkin olarak çıkarılmış olan Genelgeye göre, yurt dışında kurulu bir bankanın Türkiye’deki şubesi için de geçerli olup, bu tür bankaların ana sermayelerinin hesaplanmasında, ödenmiş sermaye kalemi olarak Türkiye’ye ayrılmış ve ödenmiş sermayeleri dikkate alınacaktır.

3- Yabancı bankaların Türkiye’de açacakları şubeleri en az otuz iş günü önceden Kuruma bildirmeleri ve Kurumca bunların öz kaynakları ile standart oranlarına ilişkin olarak yapılacak değerlendirme sonucunda herhangi bir olumsuz görüş bildirilmemesi gereklidir.

Diğer yandan; açılan şubelerin adreslerinin, açılış tarihini izleyen onbeş iş günü içinde Kuruma bildirilmesi zorunludur. Yapılacak bildirimlere Harçlar Kanunu uyarınca finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belgenin eklenmesi gereklidir.

Bankacılık mevzuatında yapılan bu düzenlemeler kapsamında serbest bölgeler ile Türkiye’nin diğer yerlerinde şube açma hususunda ayrı bir düzenlemeye gidilmemiş Türkiye’nin siyâsî sınırları içerisinde yer alan her yerde şube açma esasları B.K. hükümlerine tâbi tutulmuştur. Bu itibarla yabancı bankaların serbest bölgelerde ilk

şubeleri ve ilk şube dışında açmak isteyecekleri diğer şubelerin açılış prosedürü çalışmamızda yaptığımız esaslara tâbidir.

5.2. Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik Hükümlerine Göre Şube Açılış Esasları

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin “Türkiye’de faaliyette bulunan bankaların yurt içinde şube açma esasları” başlıklı 8’inci maddesine göre, yabancı bankaların açacakları şubeler için şu şartların mevcudiyeti gerekmektedir:

1- Bankaların (yabancı bankalar dâhil) açacakları şubeleri en az otuz iş günü önceden Kuruma bildirmeleri gereklidir. Otuz iş günü süresinin uygulanmasında fiili açılış tarihi dikkate alınacaktır.

2- Yönetmeliğin 8’inci maddesinin 2’nci bendi hükmü kapsamında yapılan değerlendirme sonucunda herhangi bir olumsuz görüş bildirilmemesi gereklidir. Yönetmeliğin 8’inci maddesinin 2’nci bendi hükmünde şu düzenleme yer almaktadır:

“Kanunun koruyucu hükümleri uyarınca yürürlüğe konulan standart oranları gerçekleştirilemeyen ya da yapılan denetimler sonucunda iç sistemlerinin şube açılmasına engel teşkil edecek düzeyde yetersiz olduğuna dair tespit bulunan ve bu tür yetersizliklerin giderilmesine ilişkin tedbirleri içeren plan sunmayan bankalar hiç bir şekilde ve surette yeni şube açamazlar.”

Buna göre, bent hükmünde belirtilen şartları gerçekleştirilmeyen bankaların Türkiye’de şube açmaları mümkün değildir. Bu düzenleme yabancı bankalar için de geçerli olup, madde ile getirilen şartları ilgili kurumların da yerine getirmesi gerekmektedir.

Yönetmelikte yer alan bir başka düzenleme uyarınca, açılacağı bildirilen ancak altı ay içerisinde açılmayan şubelerin bu süre sonunda yeniden açılmalarının gündeme gelmesi halinde Kuruma yeniden başvuruda bulunulması gereklidir.

Ayrıca; açılan şubelerin adreslerinin, açılış tarihini izleyen onbeş iş günü içinde Kuruma bildirilmesi zorunludur. Kurumlarca yapılacak bildirimlere 492 sayılı Harçlar Kanunu uyarınca finansal faaliyet izin belgesi harç yükümlülüğünün yerine getirildiğine dair belgenin eklenmesi zorunludur.

6. ŞUBE AÇMA İLE İLGİLİ OLARAK ÖNCEDEDEN İZİN ALINMASINA GEREK BULUNMAYAN HALLER

B.K.F.H.Y. 11'inci maddesinin (6) numaralı bendinde konu hakkında şu düzenlemeye yer verilmiştir:

“Bankaların bir ilde bulunan şubelerinin başka bir ilde taşınması yeni şube açma esaslarına tabidir. Aynı il sınırları içerisinde şube nakilleri, şubelerin isminin değiştirilmesi, birleştirilmesi ya da kapatılması için önceden **‘izin alınması gerekmez’**. Ancak, şube nakline, isim değişikliğine, şube birleştirme ya da kapatmaya ilişkin olarak tesis edilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren onbeş iş günü içinde Kuruma bilgi verilmesi şarttır.”

Buna göre, bankaların bir ilde bulunan şubelerinin başka bir ilde taşınması yeni şube açma esaslarına tâbidir. Yönetmelikte yapılan düzenleme uyarınca şu işlemler için izin alınmasına gerek bulunmamaktadır:

- 1- Aynı il sınırları içerisinde şube nakilleri;
- 2- Şubelerin isminin değiştirilmesi;

3- Şubelerin birleştirilmesi ya da kapatılması.

Ancak; şube nakline, isim değişikliğine, şube birleştirme ya da kapatmaya ilişkin olarak tesis edilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren onbeş iş günü içinde Kuruma bilgi verilmesi zorunludur.

Yönetmelikte yapılan bu düzenleme farklı il sınırları içerisinde yapılacak şube nakilleri dışında bazı tasarrufların banka yetkililerince önceden bildirilmesine gerek olmadan yapılmasını sağlayacaktır. Bu ise banka yetkililerine karar alma mekanizmasında hız ve esneklik sağlayacaktır.

Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmeliğin 8'inci maddesinin (5) numaralı bent hükmünde ise, şu düzenleme yer almaktadır:

“Bankaların bir ilde bulunan şubelerinin başka bir ile taşınması yeni şube açma esaslarına tabidir. Aynı il sınırları içerisinde şube nakilleri, şubelerin isminin değiştirilmesi, birleştirilmesi ya da kapatılması için önceden **‘başvuruda bulunulması gerekmez’**. Ancak, şube nakline, isim değişikliğine, şube birleştirme ya da kapatmaya ilişkin olarak tesis edilen işlemlerin tamamlanmasından itibaren onbeş iş günü içinde Kuruma bilgi verilmesi şarttır.”

Mezkûr yönetmelik ile eski düzenlemede ibare değişikliği yapılmıştır. B.K.F.H.Y. ilgili bendinde yer alan “önceden izin alınması gerekmez” ibaresi “başvuruda bulunulması gerekmez” şeklinde değiştirilmiştir. Böylece bu işlemler için hiçbir şekilde izin mekanizmasının geçerli olmayacağı vurgulanmış ve bankalara bu konularda esneklik sağlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE TEMSİLCİLİK AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

B.K.'nın 6'ncı maddesinin 4'üncü fıkrası hükmü uyarınca, yurt dışında kurulu bankalar mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla Kurulun izni ile Türkiye'de temsilcilik açabileceklerdir¹⁶.

Bankalarca açılan “temsilciliklerin” tanımı B.K.'nda ve Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte yer almamaktaydı. B.K.'nda ve ilgili Yönetmelikte sadece temsilciliklerin hukukî statüsü belirlenmişti.

Ancak; “Türkiye’de Açılan Temsilciliklerin Faaliyetlerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”in 4’üncü maddesi hükmünde dolaylı bir şekilde temsilcilik kavramının tanımına yer verilmiştir. Tebliğdeki açıklamaya göre yabancı bankalarca Türkiye’de açılacak temsilcilikler; bağlı bulunan banka adına bankanın ve sunduğu hizmetlerin tanıtımının, Türkiye’de kurulu kredi kuruluşları veya finansal kuruluşlarla olan ilişkilerin güçlendirilmesi, piyasa araştır-

¹⁶ 4389 sayılı B.K.'nın 9'uncu maddesinin 6'ncı bendinin (c) alt bendi hükmüne göre de, yurt dışında kurulu bankalar mevduat kabul etmemek ve bankacılık işlemleri yapmamak kaydıyla Kurulun izniyle Türkiye’de temsilcilik açabilmekteydiler.

ması yapılması ve toplanan bilgilerin merkeze raporlanması faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla açılan bürolardır.

5 Nisan 2008 tarih ve 26838 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”te “temsilcilik” kavramının tanımı da yapılmıştır. Yönetmelik düzenlemesi gereğince, temsilcilik, yurt dışında kurulu bankaların bir temsilci tarafından sevk ve idare ettiği Türkiye’deki irtibat bürolarını ifade etmektedir.

2. YURT DIŞINDA KURULU BANKALARIN TÜRKİYE’DE TEMSİLCİLİK AÇMA ESASLARI

Temsilcilikler; bankalar dışındaki şirketlerin açtıkları irtibat bürolarına benzer bir hukukî statüye sahiptir. Nitekim bu husus ilgili yönetmelikte sonradan yapılan değişikliklerle açık bir şekilde ifade edilmiştir. Yabancı bankalarca Türkiye’de açılan temsilcilikler; bankaların para ve sermaye piyasasına girmeden önce piyasanın ve özellikle Türkiye’nin tanınması amacıyla açılan bürolardır. Bu ofislerde Türkiye’de şube açmadan veya banka kurmaya karar vermeden önce çeşitli bilgiler toplanır ve toplanan bilgiler dâhilinde Türkiye’de yapılacak yatırımın niteliği ve tutarı belirlenir. Bu açıdan temsilcilikleri yabancı kurumların Türkiye’deki bilgi toplama büroları olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

4389 sayılı B.K.’nda yapılan düzenlemeden farklı olarak 5411 sayılı Kanunda yabancı bankalarca Türkiye’de açılacak temsilciliklerin katılım fonu kabul etmesi de yasaklanmıştır. Çünkü bankacılık sektöründe katılım fonu ile ilgili işlemler de bankacılık işlemi olarak kabul edilmektedir ve eski düzenlemede kanun hükmünde bu düzenleme yer almadığı için bu husus çeşitli sorunlara sebep olmak-

taydı. Mezkûr 5411 sayılı Kanun ile sorunlu bu husus çözüme kavuşturulmuştur.

5411 sayılı Kanunda yer alan temsilciliklerin katılım fonu kabul edemeyeceklerine yönelik düzenleme diğer açıdan özel finans kurumlarının katılım bankasına dönüştürülerek bu kurumların da banka kabul edilmesinin bir sonucudur. Bilindiği üzere, katılım fonu eski uygulamada özel finans kurumlarında yeni uygulamada katılım bankalarında katılım hesabı karşılığında oluşturulan bir fondur. Katılım fonu işlemleri de genellikle özel finans kurumlarına (katılım bankalarına) özgü işlemlerdi. Yeni düzenleme ile katılım fonu işlemleri de bankacılık işlemi haline getirilmiştir. Ve bu işlemler katılım bankalarınınca yerine getirilecektir.

Yabancı bankalarca Türkiye’de açılacak temsilcilik ofisleri bu kurumlarca Türkiye’de şube açılmadan önceki organizasyon aşamasını oluşturmaktadır. Şayet; yabancı bankalarca Türkiye’de açılmış bir şube varsa ve şubede bankacılık faaliyeti ile uğraşılıyorsa bu kurumların Türkiye’de ayrıca temsilcilik açmaları mümkün değildir. Daha doğrusu, yabancı bankaların Türkiye’de şubesinin bulunması halinde bu kurumların Türkiye’de ayrıca temsilcilik açmalarına gerek bulunmamaktadır.

Şube açılmasına karar verilmeden önce yabancı bankaların Türkiye’deki ilk faaliyetleri temsilcilik açma şeklinde olmaktadır. Şube açılmasına karar verilmesi halinde ise, temsilcilikler kapatılmakta veya temsilcilikler şube haline getirilerek şube açılışına ilişkin prosedür yerine getirilmektedir.

Yabancı bankalar tarafından Türkiye’de açılacak temsilcilik ofisleri mevduat ve katılım fonu kabul etme ve bir bütün olarak bankacılık işlemleri yapamayacağı için, bu ofislerin açılış izni için ilk şubenin

açılış izni ile ilgili olarak B.K.’nun 6’ncı maddesinin 1’inci fıkraya hükmü uygulanmayacaktır. Dolayısıyla açılacak temsilcilik büroları için Kurulca verilecek izin kapsamında çalışmamızda belirttiğimiz ilk şubenin açılışına ilişkin şartlar aranmayacaktır.

Temsilcilik ofislerinin Türkiye’deki faaliyetleri yurt dışında mukim bankanın mudi sayısını artırmaya yönelik olmaktan çıkarak bu müesseselerin Türkiye’de mevduat kabul etmeye başlamaları veya yabancı kurumlar temsilcilikler vasıtasıyla bankacılık işlemleri ile uğraşmaya başlamışsa temsilcilik için verilen izin Kurulca iptal edilecektir.

Ancak; yabancı bankaların Türkiye’deki temsilciliklerinin şube açılışı ile ilgili çalışmamızda belirttiğimiz şartları gerçekleştirilmesi durumunda Kurulca temsilcilik için verilen izin şube açılış iznine dönüştürülebilecektir. Bunun için öncelikle ilk şubenin açılması ile ilgili B.K.’nun 6’ncı maddesi hükmüne göre, Kuruldan izin almak gerekecektir.

Türkiye’de açılan temsilcilik ofislerinin bankacılık faaliyetinde bulunduğu tespit edilmesi durumunda yurt dışında mukim kurum adına dar mükellefiyet esasında kurumlar vergisi mükellefiyeti tesis ettirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de açılan temsilcilik ofisinde bankacılık faaliyetinde bulunması ve bu büronun yönetimi için atanacak müdür veya Türkiye temsilcisinin G.V.K.’nun 8’inci maddesi hükmü kapsamında daimi temsilci sıfatına sahip olması durumunda ofisin temsilcilik yetkisinin kaldırılmasına gerek olmadan yurt dışında mukim kurum adına tarhiyat yapılabilecektir.

Türkiye’de açılan temsilcilik ofisleri ile ilgili olarak uygulamada karşılaşılan bir diğer sorunlu husus ise “şube” ve “temsilcilik” kav-

ramları arasındaki farkların objektif kriterlere bağlı olarak ortaya konulamaması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar bankacılık mevzuatında Şube ve temsilcilik açma esasları farklı Şartlara bağlı olsa da temsilciliklerin bankacılık faaliyetinde bulunup bulunmadığı sık sık denetlenmelidir. Şube ve temsilcilik açılışında izin sistemi ile ilgili olarak getirilmiş olan düzenlemelerin birbirinden farklı olması Şube ve temsilcilik ofisleri arasındaki farkın tam olarak tespitine olanak vermemektedir.

Temsilcilik ofisleri, yurt dışında kurulu bankaların Türkiye'deki bankacılık piyasasında etkinliğinin artırılması, Türkiye'deki bankacılık sektörünün yakından tanınması amacıyla bilgi toplanması, Türkiye'deki mudilerin tasarruf meyilleri ve tasarruf alışkanlıklarının düzeyi ve bankacılık sektöründe baŐarılı olunması için temsilcilik açılan ülkedeki diğer iktisadî, sosyal, kültürel ve hukuksal araŐtırmaların yapılması amacıyla kurulan bürolardır. Pek tabidir ki bu bürolarda bankacılık işlemleriyle uğraşılması teorik olarak mümkün gözükmemektedir. Ancak, böyle bir olasılık da her zaman mevcuttur.

Çalışmamda daha öncede belirttiğim gibi, temsilcilik ofisleri yabancı ülkede mukim kurumlar tarafından Türkiye'de açılan irtibat bürolarına benzer yapıda bir organizasyona sahiptir. İrtibat bürolarının Türkiye'de ticarî faaliyetinde bulunmaları yasaktır ve bu kural dahilinde yurt dışında mukim kurumlara Türkiye'de irtibat bürosu açma izni verilmektedir. Aynı Şekilde yabancı bankalar tarafından Türkiye'de açılan temsilcilik büroları da Türkiye'de mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve bankacılık işlemleri yapmamak kaydıyla faaliyet izni almaktadırlar.

Her ne kadar temsilcilik ofisleri Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunmasa bile bu bürolar Türkiye'de bankacılık sektöründe açılacak Şubenin ilk hazırlıklarını yapmak üzere faaliyet izni aldıkların-

dan büroların ilk açılışlarının Kurulun iznine tâbi olmaması yabancı sermayeye önemli bir avantaj sağlayacaktır. Türkiye’de temsilcilik açılması hususunda izin sisteminin geçerli olmaması gereklidir. Bu konuda yabancı bankalara serbestlik tanınmalı; temsilcilik açıldıktan sonra Kurula bilgi verilmesi yeterli görülmelidir.

Temsilcilik ofislerinin açılmasında bürokratik engellerin asgari seviyeye indirilmesi Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişiminde önemli bir rol oynayacaktır. Bu yönüyle temsilcilikler şube organizasyonunun çekirdek yapısını oluşturmaktadır. Ancak, 5 Nisan 2008 tarih ve 26838 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik öncesinde bankacılık mevzuatında şube ile temsilcilikler arasındaki farklar ve temsilciliklerin Türkiye’deki faaliyetleri hususunda herhangi bir düzenleme bulunmadığını da belirtmekte yarar vardır. Mezkûr yönetmelik ile uygulamada çeşitli sorunların ortaya çıkmasına neden olan problemler bir husus halledilmiş olmaktadır.

Türkiye’de temsilcilik açan yurt dışında mukim bankalar, temsilcilik ofislerinin Türkiye’de edindiği izlenimler ve araştırmalar neticesinde temsilcilik ofisini kapatarak şube açma girişiminde bulunacaktır. Şube için getirilen izin sisteminin temsilcilikler için de getirilmesi olaya teorik bir bakış açısıyla yaklaşıldığında doğaldır. Ancak, temsilcilik ofislerinin ileride şubeye dönüşeceği göz önünde bulundurularak Kurulca verilen faaliyet izni doğrultusunda temsilcilikler tarafından Türkiye’de bankacılık işlemleri yapılıp yapılmadığının çeşitli aralıklarla denetlenmesi ve bankacılık işlemi yapıldığının tespit edilmesi durumunda faaliyet izninin iptal edilmesi gerekir.

Ayrıca; faaliyet izni iptal edilmeden önce temsilcilik ofisine atanan müdür veya temsilcilere ofisin şubeye dönüştürülmesi hususunda telkinde bulunulması isabetli olacaktır. Bu uyarıya rağmen büronun

faaliyetine devam etmesi durumunda temsilcilik için verilen iznin iptal edilmesi gereklidir.

Yabancı kurumların Türkiye’de temsilcilik açma esasları ile ilgili olmak üzere “Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”te 24 Temmuz 2007 tarih ve 26592 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Yönetmelik kapsamında üzerinde durulması gereken iki hususa değinmek istiyorum.

Yönetmelik düzenlemesine göre, yabancı bankalara Kurulca verilecek izni takip eden 6 ay içinde temsilciliğin açıldığının Kuruma bildirilmemesi halinde bankaya verilen Türkiye’de temsilcilik açma izni geçersiz sayılacaktır.

Bir diğer yönetmelik düzenlemesi uyarınca yabancı kurumların Türkiye’deki temsilciliğini kapatması halinde kapatılan temsilciliklere ilişkin olarak Kuruma bilgi verilmesi gereklidir. Türkiye’deki temsilciliğini kapattığını bildiren yabancı bankanın Türkiye’de yeniden temsilcilik açmak istemesi halinde izin almak için Kuruma tekrar başvurması zorunludur.

“Bankaların İzne Tâbi İşlemleri ile Dolaylı Pay Sahipliğine İlişkin Yönetmelik”te 5 Nisan 2008 tarih ve 26838 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Yönetmelik ile önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu Yönetmelik ile yapılan değişiklikleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösteren yurt dışında kurulu bir bankanın ortaklık yapısında herhangi bir değişiklik meydana gelmesi halinde bu değişiklikler hakkında, B.K.’nun 9’uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında değerlendirilmek amacıyla Kuruma bilgi verilmesi gerekmektedir.

2- Yabancı bankalarca Türkiye’de açılan temsilciliklerin yerli ve/veya yabancı gerçek ve tüzel kişilere kredi kullandırmaları mümkün değildir. Bu temsilcilikler ayrıca B.K.’nin 4’üncü maddesinde belirtilen faaliyetlerde de bulunamaz veya bunlara aracılık edemezler.

3- Temsilcilik açma talebinde bulunan yabancı banka birden fazla bankanın birleşmesi ile kurulmuşsa birleşen bankalardan birinin asgari üç yıldır faaliyet göstermesi yeterlidir.

4- Türkiye’de temsilcilik açma izni bulunan yurt dışında kurulu bir bankanın ortaklık yapısının önemli ölçüde değişmesi veya bu banka-ya başka bir bankanın devrolması hali ile unvan değişikliklerinde Kuruma bu hususlarla ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir.

5- Kurulca açılmasına izin verilen temsilciliğin adresi, telefon ve faks numaraları açılış tarihini izleyen onbeş iş günü içinde Kuruma bildirilmesi zorunludur. Bu yükümlülük söz konusu bilgilerde bir değişiklik olması halinde de geçerlidir.

6- Yabancı kurumlarca Türkiye’de açılan temsilciliğin kapatılması halinde kapatılan temsilciliklere ilişkin olarak Kuruma bilgi verilmesi zorunludur. Temsilciliğini kapattığını bildiren bankanın Türkiye’de yeniden temsilcilik açmak istemesi halinde izin almak için Kuruma tekrar başvurması gerekmektedir.

Şu anda Türkiye’de faaliyette bulunan 20 adet yabancı sermayeli banka ile kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan ve Türkiye’de şubeleri aracılığıyla faaliyet gösteren 7 adet yabancı banka şubesi bulunmaktadır. Ancak, bu bankaların hiç birisi Türkiye’de temsilcilik açmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE İRTİBAT BÜROSU AÇMA ESASLARI

1. GENEL ESASLAR

Kanunî ve iş merkezi yurt dışında bulunan kurumlarca Türkiye'de irtibat bürosu açılması hususunda bankacılık mevzuatında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bankacılık mevzuatına göre yabancı bankalar Türkiye'de ancak temsilcilik ofisi açabileceklerdir.

Ancak; yabancı bankaların Türkiye'de irtibat bürosu açması da mümkündür. Yabancı bankalar 4875 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin (h) bendine göre, Türkiye'de (kıyı bankacılığı bölgeleri dahil) irtibat bürosu açabilecektir. Türkiye'de açılacak irtibat bürolarında ticarî faaliyetle diğer bir ifadeyle bankacılık faaliyeti ile uğraşılması mümkün değildir. Dolayısıyla Türkiye'de açılan irtibat bürolarında mevduat veya katılım fonu kabul edilmesi söz konusu olamayacaktır.

2. YABANCI BANKALARCA TÜRKİYE'DE İRTİBAT BÜROSU AÇILMASI ESASLARI¹⁷

Öncelikle belirtmem gerekir ki B.K. hükümlerine göre yabancı bankalarca Türkiye'de irtibat bürosu açılması mümkün değildir.

¹⁷ Tarafımızca Türkiye genelinde yapılan araştırmada Türkiye'de irtibat bürosu açan herhangi bir yabancı bankaya rastlanılmamıştır. Yabancı ülkelerde şube şeklinde faaliyet gösteren yabancı bankalarca Türkiye'de açılan herhangi bir irtibat bürosu da bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu bölümde yapacağı açıklamalar teorik nitelikte olacaktır.

B.K.'na göre yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetlerinde üç türlü organizasyon yapısı mevcuttur: Türkiye'de banka kurulması (B.K. Mad.: 6), şube açılması (B.K. Mad.: 6) veya temsilcilik açılması (B.K. Mad.: 6).

B.K. hükümleri irdelendiğinde görüleceği üzere yabancı bankalarca Türkiye'de bankacılık faaliyetinde bulunmak üzere irtibat bürosu açılması mümkün değildir. B.K. kapsamında irtibat bürolarına benzer bir müessese olan yabancı bankalarca Türkiye'de açılan temsilciliklerin mevduat veya katılım fonu kabul etmesi mümkün değildir. Yabancı bankalarca Türkiye'de temsilcilik açılması için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulundan izin alınması gerekmektedir.

Bu durumda yabancı bankalarca Türkiye'de yabancı sermaye mevzuatına göre irtibat bürosu açılmasının mümkün olup olmayacağı sorusu akla gelmektedir. Bunun için 4875 sayılı Kanun ve bu kanuna istinaden çıkarılmış olan yönetmelik hükümlerinin irdelenmesi gerekmektedir.

4875 sayılı Kanununun 3'üncü maddesinin (h) bendine göre yabancı ülke kanunlarına göre kurulmuş şirketlerin Türkiye'de ticarî faaliyette bulunmamak kaydıyla irtibat bürosu açması Hazine Müsteşarlığı'nın iznine tâbidir. Madde hükmünde Türkiye'de irtibat bürosu açacak şirketlerle ilgili olarak herhangi bir sınırlayıcı düzenleme yapılmamıştır. Buna göre, yabancı bankalarca Türkiye'de Hazine Müsteşarlığı'ndan izin almak kaydıyla irtibat bürosu açılabilir.

Bu noktada şu hususu özellikle belirtmekte fayda görüyorum. Yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak irtibat büroları herhangi bir yerde açılacağı gibi idari bir tasarrufla kıyı bankacılığı bölgesi olarak kabul edilen alanlarda da açılabilir. Herhangi bir serbest bölge, teknoloji geliştirme bölgesi veya diğer bölgesel oluşumlar

kapsamında teşekkül ettirilen bölgelerde yabancı bankalarca irtibat bürosu açılmasında hiçbir engel bulunmamaktadır.

Yönetmeliğin 6'ncı maddesi hükmünde de benzer bir düzenleme yer almaktadır. Bu madde hükmüne göre de yabancı bankaların Türkiye'de irtibat bürosu açmasında hiçbir sakınca bulunmamaktadır.

Ancak, Yönetmeliğin 6'ncı maddesinin 3'üncü fıkrası hükmünde bu konuda özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Fıkra hükmü şu şekildedir:

“Yabancı şirketlerin, para ve sermaye piyasaları, sigortacılık gibi özel mevzuatı bulunan alanlarda faaliyette bulunmak amacıyla irtibat bürosu açma talepleri, ilgili özel mevzuatı çerçevesinde yetkili kılınan kurum veya kuruluşlarca değerlendirilir.”

Buna göre, sermaye piyasasının önemli kurumlarından olan yabancı şirketlerce (bankalarca) Türkiye'de irtibat bürosu açılmak istenmesi halinde Hazine Müsteşarlığı irtibat bürosu açma izni vermeden önce Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nda bu konuda muvafakat alması gerekmektedir. Kuruldan gelecek izin doğrultusunda ancak ve ancak Hazine Müsteşarlığı yabancı bankaların Türkiye'de irtibat bürosu açmasına izin verebilecektir.

Bu noktada daha öncede belirttiğim şu hususun özellikle belirtilmesinde fayda görüyorum. Hazine Müsteşarlığı'nca Türkiye'de irtibat bürosu açmasına izin verilen yabancı bankaların bu bürolarda hiçbir şekilde mevduat veya katılım fonu kabul etmesi mümkün olmayacağı gibi bürolarda B.K.'nin 4'üncü maddesinde belirtilen bankacılık faaliyetlerini gerçekleştirmeleri de mümkün değildir.

Bu noktada yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak irtibat büroları Türkiye'deki para ve sermaye piyasalarının etkinliğinin ölçülmesi

ve bu konuda merkezin bilgilendirilmesi ve Türkiye'ye yapılacak yatırımlar için gerekli alt yapı yatırımlarının yapılması açısından fizibilite raporlarının hazırlanması faaliyetinde bulunulabilecektir. Bunun dışında yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak irtibat bürolarının başkaca bir faaliyet alanı bulunmamaktadır.

Yabancı bankalarca Türkiye'de açılacak irtibat büroları Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun belirlediği esaslar dâhilinde faaliyette bulunacaklar ve bu büroların yabancı sermaye mevzuatına göre Türkiye'de ticarî faaliyette bulunması mümkün değildir.

Ayrıca; Türkiye'de irtibat bürosu açan yabancı bankaların Türkiye'deki faaliyetlerinin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Hazine Müsteşarlığı'nca belirli aralıklarla denetime tâbi tutulması zorunludur.

SONUÇ

Son yıllarda yabancı yatırımcıların Türkiye'ye olan ilgisinin artması Türkiye'ye giren doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında büyük bir artış yaşanmasına sebep olmuştur. Bu trend bir yandan Türkiye'de yakalanan siyasi istikrara ve bununla birlikte ekonomik istikrarın sağlanmasına bağlanabilir.

Türkiye; Rusya, Çin, Arjantin, Hindistan gibi yabancı yatırımcıların parlayan yıldızlarındandır. Her ülke gibi Türkiye de ekonomik bir ajan olarak doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına önem vermekte ve Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde yabancı yatırımlara verdiği önemi her geçen gün artırmaktadır.

Yabancı sermaye yatırımlarına sağlanacak teşvik esasları bir ülkeye girecek yabancı sermaye tutarında önemli bir argüman durumundadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler dünyadaki doğrudan yatırı-

rımlardan daha fazla pay alabilmek için birbiri ile yarışmakta ve yabancı yatırımcılara çeşitli olanaklar sunmaktadır.

Ancak; yabancı sermaye yatırımlarının seyri yatırımcılara sağlanan avantajlardan ziyade ülkedeki ekonomik ve siyasî istikrarla yakından ilgilidir. Ekonomik ve siyasî istikrarla birlikte Türkiye'deki genç nüfus ve Türk insanının tüketim eğilimleri yapılacak yatırımları doğrudan etkilemektedir.

Bankacılık sektörüne yapılacak yatırımlarda yatırım yapılacak ülkenin tüketim meyilleri ve ülkedeki nüfusun yapısı birebir etkili olmaktadır. Diğer yandan ülkedeki üretim seviyesi ve yatırımcıların yatırım planları da yapılacak yatırımlarda direkt etkili olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türk insanının tüketim meylinin ve Türkiye'deki yatırım potansiyelinin yüksek olmasına bağlı olarak yabancı yatırımcıların en çok rağbet gösterdiği sektör bankacılık sektörü olmuştur.

Yatırımların ve özellikle tüketimin finansmanında bankalar ekonomide önemli bir görev üstlenmektedir. Bankalar bir ekonomide para ticareti yapan kurumlar olduğu için bu piyasada sistem güven esasına dayalı olarak işlemektedir. Son dönemlerde Türk ekonomisinin dış dalgalanmalara karşı daha dirençli bir yapıya kavuşması yabancı yatırımcıların Türkiye'de yatırım yapmaları için Türkiye önemli bir ülke haline gelmiştir.

Türkiye'ye son dönemde giren yabancı sermayenin önemli bir bölümü bankacılık sektörüne aktarılmıştır. Bankacılık sektöründeki yatırım modeli ise Türkiye'de kurulmuş olan bankaların satın alınması suretiyle gerçekleşmektedir. Bu durum küresel ekonomide genel bir işletme politikası haline gelmiştir. Türkiye'de bu trendden etkilen-

miş ve Türkiye’deki yerli bankaların birçoğu yabancı yatırımcılar tarafından satın alınmıştır.

Türkiye’deki yatırım modeli ne olursa olsun bankacılık sektöründeki yabancı kaynak girişi ülkemizin kaynak (döviz) ihtiyacının karşılanmasında önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır. Sisteme yerli bankaların satın alınması suretiyle giren yabancı sermayenin bir yandan cari açık problemini diğer yandan ise yapılan yatırım doğrudan yatırım niteliğinde olduğu için istihdam ve enflasyon gibi Türkiye’nin önemli problemlerinin halledilmesinde yadsınamayacak faydaları olacaktır.

Şirket satın almaları yabancı yatırımların Türkiye’deki ilk uzantısı olarak değerlendirilmelidir. Bu açıdan yabancı yatırımcıların bu yatırım modeli uzun vadeli olarak değerlendirilmeli ve şirket evlilikleri sayesinde gerçekleşecek “**sermaye birliği**” ileriki dönemlerde Türkiye’de gerçekleşecek doğrudan yabancı yatırımlarında artmasına neden olacaktır.

Yabancı bankalar Türkiye’deki bankacılık sektöründe marka yaratabilecek modellerin oluşması bakımından da önemli bir yere sahiptir. Markalaşma gerek bankacılık sektöründe gerekse reel sektörde kendine gösterecektir. Bu sayede gerek bankacılık sektörümüzün gerekse buna bağlı olarak reel sektörün dünya pazarlarına girmesi sağlanacaktır.

Üretim ekonomisinde bankacılık sektöründe sağlanacak sermaye genişlemesi piyasanın büyümesi yanında Küçük ve Orta Ölçekli işletmelerin (KOBİ’lerin) finansman sorununun çözümünde önemli desteği olacaktır. KOBİ’lere sağlanacak destekler bir yandan bu firmaların öz kaynaklarını artıracak diğer yandan üretim genişlemesi yabancı yatırımcıları Türkiye’ye çekecektir.

Sonuç itibariyle bu çalışmamız Türkiye’de banka kurmak, kurulmuş olan bir bankaya ortak olmak veya şube veya temsilcilik (irtibat bürosu) açmak isteyen yabancı gerçek ve/veya tüzel kişi yatırımcılar için bir rehber niteliğinde hazırlanmıştır.

KAYNAKÇA

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Yayın No: 276, Ankara-1993.

BATTAL, Ahmet: Bankalar Kanunu Şerhi (Sorularla Banka Hukuku), Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, Yayın No: 234, Eylül 2003.

KOCAİMAMOĞLU, Sururi: Bankacılık Ansiklopedisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 208.

YILDIRIM, Ali Haydar-KOLOTOĞLU, Olcay: Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluşu-Tasfiyesi Birleşmesi Devri Nevi Değişikliği Bölünme ve Hisse Değişimi, Yaklaşım Yayınları, Ağustos 2003, 1. Baskı.